

Nota van Antwoord wijziging winningsplan Westerveld

Kenmerk: 18252736

Volg-nr.	Zienswijze-nr.	Onderdeel	Onderwerp
<i>1</i>			<i>Planmatig beheer</i>
1a	14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	In uw besluit baseert u zich nu voornamelijk op het advies van SodM omtrent het planmatig beheer van de winning aangevuld met de resultaten van de Seismische Risico Analyse (SRA). Dit advies is conform de wettelijke voorschriften opgesteld en gaat, volgens indieners, daarmee inhoudelijk nog voorbij aan de maatschappelijke effecten, die volgens de nieuwe Mijnbouwwet ook nadrukkelijk meegewogen dienen te worden.
		Antwoord	<p>De SRA geeft objectieve criteria zowel ten aanzien van de ondergrond als van de bovengrond de risico's die de gasproductie in het betreffende voorkomen met zich mee kan brengen. Relevante factoren voor het bepalen van het risico zijn onder meer de ondergrond boven het gasvoorkomen en bovengronds de bevolkingsdichtheid. De SRA leidt tot een indeling van de productie uit het gasvoorkomen in een risicocategorie. Afhankelijk van de risicocategorie worden in het instemmingsbesluit van de minister maatregelen voorgeschreven, bijvoorbeeld een seismisch monitoringssysteem dat bevingen waarneemt. De SRA is sinds de wijziging van de Mijnbouwwet per 1 januari 2017 verplicht bij de indiening van een winningsplan.</p> <p>Ook hebben de operators op verzoek van de minister een gedragscode vastgesteld waarin onder meer de wijze waarop de voorlichting aan de bevolking zal plaatsvinden is vastgelegd (transparantie).</p> <p>De SRA en de gedragscode zijn mede ingevoerd om op de maatschappelijke effecten die de gaswinning met zich meebrengt in te kunnen spelen.</p> <p>Om maatschappelijke effecten mee te kunnen wegen is in de Mbw adviesrecht aan de decentrale overheden gegeven en kunnen zienswijzen worden ingediend op het ontwerp-instemmingsbesluit.</p> <p>De minister realiseert zich dat met deze maatregelen niet alle zorgen van de bewoners kunnen worden weggenomen, maar stelt zich op het standpunt dat met deze maatregelen meer inzicht in de risico's wordt verkregen, hetgeen ook invloed kan hebben op de maatschappelijke beleving.</p> <p>De weging van de maatschappelijke effecten vindt plaats op basis van objectieve criteria. Bovenstaande zienswijze geeft geen aanleiding om het instemmingsbesluit Westerveld te wijzigen.</p>

1b	35	Zienswijze	Winning in het gehele gebied geschiedt door compressie (p. 15 aanvraagformulier), dit kost zo al een paar miljoen Euro extra, exclusief vervolgcosten. Daarom vragen wij ons ernstig af of deze winning wel rendabel zal zijn en doorgezet moet worden.
		Antwoord	Het toepassen van compressie is in de gasindustrie een zeer gangbare techniek om het resterende gas uit een gasveld te produceren. Zoals u zelf al aangeeft, stelt de NAM dat productie zal worden gestopt als de kosten de baten overtreffen. Hieruit blijkt dus dat de NAM geconcludeerd heeft dat het toepassen van compressie een rendabele optie is. TNO en SodM hebben het winningsplan getoetst op planmatig gebruik en beheer en hebben geconcludeerd dat de winning doelmatig is en in overeenstemming is met de principes van planmatig beheer.
		Conclusie	Bovenstaande onderdelen van de zienswijzen betreffende planmatig beheer geven geen aanleiding om het instemmingsbesluit Westerveld te wijzigen.

			<i>Zuur- en hydraulische stimulatie</i>
1c	11, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 62, 66, 70, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	Ten aanzien van fracken en zuurstimulatie is onduidelijk aan welke paragrafen en passages van het winningsplan nu exact instemming is onthouden. Indieners vinden dat u precies moet aangeven welke paragraaf uit het winningsplan niet van toepassing is verklaard.
		Antwoord	De NAM schrijft in de laatste zin van subparagraaf B5.2 van het winningsplan dat "het (mechanisch of chemisch) stimuleren van de productie in een klein gedeelte van de putten behoort tot de mogelijkheden". In Bijlage 2 van het winningsplan geeft NAM een algemene uitleg van de risico's voor bodembeweging als gevolg van reservoirstimulatie. De minister concludeert dat de technische toelichting met betrekking tot zuur- en hydraulische stimulatie te summier is en te algemeen van aard en kan daarom in het instemmingsbesluit geen instemming verlenen met het toepassen van zuur- en hydraulische stimulatie in de gasvelden van het Westerveld systeem.
1d	11, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53,	Zienswijze	U geeft aan dat bij de toepassing van zuur- en hydraulische stimulatie door de NAM een nieuwe wijziging van het winningsplan ingediend dient te worden en afhankelijk van de aard van de

	55, 56, 57, 58, 59, 62, 66, 70, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92		wijziging, besloten wordt welke procedure voor de besluitvorming hierover gevolgd zal worden. Indieners stellen dat bij een minimale wijziging u dan de bagatelclausule in werking kunt laten treden en wordt niet de uitgebreide procedure gevolgd. Omdat het burgerperspectief dan niet voldoende wordt ingevuld, mag de bagatelprocedure niet worden gevolgd om zuur- of hydraulische stimulatie alsnog mogelijk te maken.
		Antwoord	Wanneer de NAM voornemens is alsnog zuur- en hydraulische stimulatie toe te passen in één of meerdere gasvelden van het Westerveld systeem, dan kan de gaswinning niet worden voortgezet op basis van dit winningsplan, maar dient daarover opnieuw besluitvorming plaats te vinden. Hiervoor zal dan dus wederom advies worden ingewonnen bij SodM, de Tcbb, de decentrale overheden, waarbij het burgerperspectief nadrukkelijk zal worden meegenomen. De bezwaarprocedure van afdeling 3:4 Awb, kan alleen gevolgd worden wanneer de wijziging niet leidt tot een andere beoordeling van de effecten van de wijze van de winning, van de verwachte bodembeweging en van de risico's voor de omgeving. Die effecten dient de minister bij de aanvraag tot instemming met wijziging van het winningplan opnieuw te beoordelen.
1e	80	Zienswijze	Hoewel er op dit moment geen reservoirstimulatie-activiteiten zijn voorzien in het Westerveld systeem, wil de NAM voorkomen dat in voorkomende gevallen een onnodig onwerkbaar situatie ontstaat voor velden waar kleine stimulaties wél regelmatig nodig zijn. Naar het oordeel van de NAM dient artikel 1 van het ontwerp-instemmingsbesluit daarom te worden aangepast in die zin dat ook wordt ingestemd met 'zuur- of hydraulische stimulatie' en dient aan het instemmingsbesluit een voorschrift te worden verbonden in lijn met het advies van SodM.
		Antwoord	De minister concludeert dat de technische toelichting met betrekking tot zuur- en hydraulische stimulatie te summier is en te algemeen van aard en kan daarom in het instemmingsbesluit geen instemming verlenen met het toepassen van zuur- en hydraulische stimulatie in de gasvelden van het Westerveld systeem. Minimaal dient aangegeven te worden in het winningsplan in welke gasvelden en putten zuur- en/of hydraulische stimulatie gepland zijn en wat de afstand tot de aanwezige breuken in het gasveld is, zodat een eerste goede inschatting van het risico op bodembeweging kan worden gemaakt. De minister begrijpt dat de NAM de intentie heeft om de details uit te werken in het lokatie specifieke risicoplan voor zuur- en hydraulische stimulatie, dat bij SodM moet worden ingediend voordat de werkzaamheden plaatsvinden, zoals SodM stelt in haar advies, maar voor een goed beeld van de wijze van winning is een beschrijving van de met de winning verbonden activiteiten nodig in het winningsplan (artikel 35 Mbw).

			Volledigheidshalve merkt de minister op dat reguliere <i>work-over</i> behandelingen, zoals een zuurbehandeling van de productieput om aancoeking (<i>scaling</i>) aan de binnenkant van de buizen te verwijderen, waar geen grote boorinstallatie voor benodigd is en waar geen zuren onder druk het reservoir ingepompt worden, wel zijn toegestaan onder dit winningsplan en instemmingsbesluit.
		Conclusie	Wanneer de NAM voornemens is alsnog zuur- en hydraulische stimulatie toe te passen in één of meerdere gasvelden van het Westerveld systeem, dan kan de gaswinning niet worden voortgezet op basis van dit instemmingsbesluit. Daarover dient opnieuw besluitvorming plaats te vinden. Bovenstaande onderdelen van de zienswijzen betreffende planmatig beheer geven geen aanleiding om het instemmingsbesluit Westerveld te wijzigen.

2			<i>Bodemdaling</i>
2a	14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 94	Zienswijze	Op 31 januari 2017 heeft de NAM een rapport uitgebracht (nr. EP201701217189) voor het gasveld Ameland waarvoor u in 2012 opdracht hebt gegeven. Doel was te onderzoeken waarom de bodemdalingssnelheid langzamer afneemt dan de theorie voorspelt en na het einde van de gaswinning niet stopt. In het onderzoek is de aandacht vooral uitgegaan naar hypothesen en methodieken, die wetenschappelijk interessant waren, maar de na-ijlende bodemdalingssnelheid met geen mogelijkheid konden verklaren. Na 4 jaar gericht onderzoek is de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle gekomen. De onzekerheden blijken veel groter dan tot dusverre erkend.
		Antwoord	Voorspellingen worden gedaan op basis van fysische wetmatigheden die in het algemeen de werkelijkheid goed benaderen. Het verloop van de bodemdaling wordt op basis van een meetplan gemonitord zodat afwijkend gedrag vroegtijdig kan worden gesignaleerd en zo nodig maatregelen kunnen worden genomen. Naarmate de winning vordert wordt de onzekerheid van de uiteindelijke bodemdaling steeds kleiner. U verwijst in uw zienswijze naar de Long Term Subsidence (LTS) studie van de NAM, die is uitgevoerd om de bodemdaling van de Waddenzee rond Ameland te meten. Bodemdaling rond Ameland is niet 1 op 1 te vergelijken met bodemdaling rond Westerveld, omdat de diepe- en ondiepe ondergrond niet hetzelfde is.

			De minister wijst erop dat de NAM de LTS II studie heeft gepubliceerd. SodM heeft de vervolgstudie beoordeeld en geconcludeerd dat de studie voldoet aan de geformuleerde criteria en ten genoegen van de Inspecteur-Generaal der Mijnen is.
2b	88, 94	Zienswijze	Wij vinden - vanwege de grote onzekerheden die er momenteel heersen omtrent de aard van onze toekomstige energievoorziening - dat de NAM de bodemdalingscomponent die het gevolg is van het leeg produceren van het gasveld Norg na het beëindigen van de gasopslag aldaar, weer op moet nemen in de bodemdalingsprognose voor in ieder geval het jaar 2050 en 2080. De aanvrager gaat uit van gebruik van de gasopslag Norg tot 2080. Daarmee worden de cumulatieve effecten van bodemdaling op eerdere termijn in onze ogen onvoldoende in de afweging betrokken. Wij vinden dat mogelijke eerdere beëindiging van deze gasopslag in de afweging een plek moet krijgen. De uitspraak in het ontwerpbesluit dat lokale overheden/waterschappen aanzet lijken te zijn voor het tijdig nemen van maatregelen m.b.t. de extra bodemdaling die het gevolg is van beëindiging van de gasopslag, verbaast ons.
		Antwoord	<p>De bodemdalingskaarten in de figuren C4 en C5 in het winningsplan Westerveld laten de te verwachten bodemdalingskommen zien van de gasvelden, inclusief Norg. Momenteel is de actualisatie van het opslagplan Norg eveneens in behandeling. Dit opslagplan bevat een actualisatie van productie- en bodemdalingsvoorspellingen. De productie van het zogenaamde kussengas is niet aangevraagd. De gevolgen voor bodemdaling die daaruit zouden kunnen voortvloeien worden daarom nu niet bij dit instemmingsbesluit betrokken. Indien de eventuele productie van het kussengas gevolgen zou hebben voor de regio waarin de gasvelden Westerveld zijn gelegen, maken deze gevolgen onderdeel uit van de afweging van dat winningsplan.</p> <p>Uit het opslagplan Norg, zoals dat is ingediend, volgt dat nog een bodemdaling wordt verwacht van maximaal 4 cm. De bodemdalingscontour strekt zich niet uit over de bodemdalingscontouren van het Westerveld-systeem.</p> <p>Gelet hierop ziet de minister geen aanleiding om de maximaal nog te verwachten bodemdaling door nog niet vergunde winning van het kussengas uit het gasveld Norg, bij dit instemmingsbesluit te betrekken.</p> <p>De passage over mogelijk te nemen waterhuishoudkundige maatregelen ten gevolge van de bodemdaling door het leegproduceren van Norg is verwijderd uit het instemmingsbesluit, aangezien dit specifiek het winningsplan Norg betreft.</p>

2c	34, 35	Zienswijze	Wij zijn erg bevreesd voor eventuele gevolgen van mogelijke bodemdaling. Onze woning dateert uit 1885 en kan niet veel hebben. Deze woning staat namelijk direct op de zandlaag. Dat betekent een beperkte fundering, die dalingen direct doorgeeft naar de rest van de constructie. Nederland kent een zogenoemde traditionele stapelbouw. Stapelbouw kan veel druk hebben, maar geen zettingsdruk door bodemdaling en verschuiving. Ook al zou het gaan om 2 cm bodemdaling, gaswinning is vragen om problemen.
		Antwoord	Voor de gasvelden van het Westerveld systeem is een nog te verwachten bodemdaling van minder dan 2 cm berekend. Volgens de NAM wordt er geen schade verwacht aan bouwwerken, omdat de bodemdaling door gaswinning geleidelijk en gelijkmatig verloopt en de resulterende scheefstand/zetting van de bovengrond zeer klein is. De verwachting van de NAM dat bodemdaling door gaswinning geleidelijk verloopt is gebaseerd op wetenschappelijke kennis over de eigenschappen van gesteente en op decennialange bodemdalingsmetingen boven gasvelden. Het gaat hierbij om kennis en ervaring die niet omstreden is. De Tccb contateert dat de bodemdaling als gevolg van gaswinning uit het voorkomen Westerveld naar verwachting geleidelijk en gelijkmatig optreedt. De Tccb verwacht geen directe schade aan infrastructuur, bebouwing of natuur en milieu door de bodemdaling. Er is dan ook geen reden om aan te nemen dat schade aan woningen als gevolg van bodemdaling door de gaswinning zal optreden.
2d	48	Zienswijze	Ten oosten van de wijk Marsdijk loopt de spoorlijn Groningen-Assen, waar momenteel 8 keer per uur een trein over dendert en dagelijks meerdere goederentreinen. Twee kunstwerken onder de spoorlijn die tientallen jaren geleden zijn gebouwd, zijn niet meer van deze tijd en bij lange na niet aardbevingsbestendig. Mijn advies is om deze 2 kunstwerken eerst te verstevigen en dan pas beginnen met gaswinning.
		Antwoord	Tunnels onder het spoor vallen onder de verantwoordelijkheid van de netbeheerder Prorail. Prorail kan een goede inschatting maken of de betreffende tunnels verstevigd dienen te worden. Communicatie hierover dient plaats te vinden tussen Prorail en NAM. Artikel 2 is gewijzigd mede naar aanleiding van deze zienswijze.
2e	34, 35, 71	Zienswijze	De NAM verwacht een totale bodemdaling van meer dan 12 cm door de winning in Vries-Noord, 9 cm voor Vries-Centraal en bijna 4 cm voor Vries-Zuid. Hiermee staat vast dat de natuur, (on)roerend goed en infrastructuur schade zal oplopen. Het moeten herstellen hiervan leidt tot onnodige kosten.

		Antwoord	<p>De minister constateert dat in de zienswijze genoemde bodemdaling inderdaad overeenkomt met figuur C5 in het winningsplan, en stelt dat de meeste bodemdaling zich reeds heeft voorgedaan. De NAM berekent een nog te verwachten bodemdaling van minder dan 2 cm voor de gaswinning uit de gasvelden Vries-Noord, -Centraal en -Zuid. Volgens de NAM wordt er geen schade verwacht aan bouwwerken en infrastructuur door bodemdaling veroorzaakt door de gaswinning, omdat de bodemdaling geleidelijk en gelijkmatig verloopt.</p> <p>De bodemdaling kan de waterhuishouding beïnvloeden. Door de bodemdaling wordt de hoogte van het waterpeil in absolute zin niet beïnvloed, maar bodemdaling kan wel invloed hebben voor het waterpeil in relatieve zin. Dat wil zeggen dat het water hoger komt te staan ten opzichte van het maaiveld. Dit kan leiden tot vernatting en daarmee tot nadelige (en voordelige) gevolgen voor natuur en milieu. Niet is gebleken dat de reeds opgetreden bodemdaling tot schade aan natuur en milieu heeft geleid. Het is tevens niet de verwachting dat de additionele 2 cm wel tot schade zal leiden. Het waterschap kan deze gevolgen tegengaan door het waterpeil aan te passen. De minister concludeert dat wanneer zich schade voordoet, veroorzaakt door de gaswinning Westerveld, de NAM op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek aansprakelijk is en verantwoordelijk is voor het herstellen hiervan.</p>
		Conclusie	<p>De passage over mogelijk te nemen waterhuishoudkundige maatregelen ten gevolge van het bodemdaling door het leegproduceren van Norg zal verwijderd worden uit het instemmingsbesluit.</p> <p>Artikel 2 van het instemmingsbesluit is gewijzigd. De resultaten van het overleg tussen NAM en Prorail moeten ter kennis van de minster worden gebracht.</p>

3			<i>Bodemtrilling</i>
3a	14, 15, 19, 20, 33, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 72, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat gevreesd wordt dat omwonenden de dupe worden van aardbevingen en bodemdaling door de gaswinning en de daaruit voortvloeiende gevolgen voor waterpeilen, landerijen, woningen en gebouwen. Alhoewel de verwachte effecten niet groot zijn, is het de vraag of de theorie in de toekomst overeenkomt met de praktijk. Getwijfeld wordt aan de genoemde percentages en getallen door de NAM en de onderzoeken die aan het ontwerpbesluit ten grondslag liggen.</p> <p>Omdat volgens de indieners rond de effecten en gevolgen van gaswinning op de ondergrond en bovengrondse bouwwerken nog altijd veel onduidelijk is, adviseerden wij u met uiterste</p>

			terughoudendheid conclusies te verbinden aan de berekeningsresultaten van de maximaal te verwachten seismische activiteit. U bent daar in het ontwerpbesluit niet op ingegaan.
		Antwoord	<p>De technische berekeningen door de NAM zijn geverifieerd door SodM, TNO en de Tcbb en SodM concludeert dat het winningsplan Westerveld voldoet aan de wettelijke eisen. Voorspellingen worden gedaan op basis van fysische wetmatigheden die in het algemeen de werkelijkheid goed benaderen. Het verloop van de bodemdaling wordt op basis van een meetplan gemonitord zodat afwijkend gedrag vroegtijdig kan worden gesignaleerd en zo nodig maatregelen kunnen worden genomen. Naarmate de winning vordert wordt de onzekerheid omtrent de uiteindelijke bodemdaling steeds kleiner.</p> <p>De minister toetst een winningsplan op onder andere de veiligheid voor burgers en infrastructurele werken door de gevolgen van bodemdaling en bodemtrillingen te onderzoeken. Hiervoor wordt altijd naar het maximale effect getoetst (verwachting plus de onzekerheid). Er worden in het winningsplan geen directe conclusies verbonden aan de theoretisch maximale magnitude van een bodemtrilling in dit gebied. Wel is deze magnitude per veld uitgerekend. De berekende magnitudes zijn lager dan zoals door de Tcbb aangegeven.</p>
3b	9, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 94	Zienswijze	<p>In het winningsplan en de technische adviezen wordt de kans op een zware beving als klein beoordeeld. Indieners stellen dat er tegelijkertijd nog altijd weinig bekend is over het gedrag van (kleine) aardgasvelden en het deels gissen is wat er precies gebeurt in de diepe ondergrond. In zijn advies van 13 april jl. schrijft de Inspecteur-generaal van SodM over de Groningersituatie dat de modellen te kort schieten. Wat we wel weten, is dat de velden in het plangebied hebben gebeefd en in het geval van Eleveld zelfs met een magnitude van groter dan 2,0 op de schaal van Richter. U kunt geen garantie geven dat zich een dergelijke of veel zwaardere beving niet voor zal doen onder het stedelijk gebied en de kernen van Assen. Gelet hierop en de onrust, zijn wij van mening dat u niet kunt instemmen met het winningsplan.</p> <p>De berekening van de dreiging bevat nog erg grote onzekerheden en het kan ook, volgens de Scientific Advisory Committee (SAC) niet uitgesloten worden dat er nog andere fouten in de NAM-modellen aanwezig zijn. Deze berekeningen en de inherente grote onzekerheden werken door in de risicoberekeningen. Deze risicoberekeningen zijn vervolgens ook weer omgeven door grote onzekerheden. Dit beeld is onlangs (advies aan u van 13 april jl.) bevestigd door de inspecteur generaal van SodM. Hij gaf daarbij aan dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is dat de seismiciteit betrouwbaar kan voorspellen.</p>
		Antwoord	U vergelijkt in uw advies de kleine gasvelden van het Westerveld systeem met het Groningen gasveld. De minister deelt uw mening dat niemand dezelfde problematiek in het gebied boven de

			<p>Westerveld gasvelden wil als de problematiek die zich voordoet rond het Groningen gasveld, maar stelt tevens dat de problemen rond Groningen van een geheel andere orde zijn. Het Groningen gasveld is een van de grootste onshore gasvelden ter wereld, waardoor de vraagstukken over bodemtrillingen ook zeer complex en van een andere orde zijn.</p> <p>SodM en TNO hebben de berekeningen in het winningsplan Westerveld van de NAM geverifieerd en komen tot de conclusie dat de gasvelden van het Westerveld systeem in seismische risicocategorie I (laagste categorie) kunnen worden ingedeeld. SodM en de Tcbb kunnen niet uitsluiten dat er een kleine kans op schade is, veroorzaakt door bodemtrillingen vanwege de gaswinning, maar hebben geen bezwaar om onder voorwaarden in te stemmen met het winningsplan Westerveld. De modellen zijn opgesteld naar de huidige stand van techniek en voldoen in de praktijk grotendeel aan de verwachtingen, in geval voor de kleine gasvelden waartoe de gasvelden uit het Westerveldsysteem behoren. De minister heeft het advies van zijn adviseurs overgenomen en ziet geen reden tot wijziging van het instemmingsbesluit.</p>
3c	11, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>U stelt dat: "Gegeven de eindfase van de gasproductie uit het Westerveldsysteem zal sprake zijn van een relatief lage drukdalingsnelheid." Indieners stellen dat deze stelling niet met feiten onderbouwd wordt. Wij vinden dat u wél aandacht moet schenken aan de effecten van de productiesnelheid en SodM en de NAM op moet dragen eerst onderzoek te doen naar de risico's van de productiesnelheid en fluctuaties en op basis hiervan een productiesnelheid in de vergunning op te leggen die niet tot extra risico's leidt op bodemtrilling.</p> <p>De snelheid van winning lijkt ons van evident belang en van invloed op de beheersing dan wel het voorkomen van nadelige effecten. Wij vinden dat dit aspect onvoldoende naar voren komt in de aanvraag en de afweging. Nagegaan zou moeten worden in hoeverre temporiseren c.q. toepassen van een hand aan de kraan principe bij deze winningen kan leiden tot een betere beheersing van risico's en een gunstigere maatschappelijke kosten-batenafweging.</p> <p>Het instemmingsbesluit dient het productietempo en productief fluctuaties te beperken.</p>
		Antwoord	<p>De minister stelt dat productieverlaging, ofwel het hand aan de kraan principe, inderdaad in sommige gevallen kan leiden tot een betere beheersing van risico's, zoals de resultaten in het Groningen gasveld de laatste jaren hebben laten zien, maar er dient nog wel meer onderzoek gedaan te worden hoe de magnitude en/of de hoeveelheid bodemtrillingen werkelijk worden geminimaliseerd door productieverlaging in Groningen. Voor de gasvelden van het Westerveld systeem zijn de totale productiesnelheden al ver terug gelopen van ongeveer 562.000 Nm³ per jaar in 2003 naar 183.000 Nm³ per jaar in 2015, omdat de gasvelden zich in de eindfase van productie bevinden. De minister zal om die reden niet het productie-tempo en fluctuaties extra beperken in het winningsbesluit.</p>

3d	14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	Wij vinden dat u een nieuwe SRA moet laten uitvoeren waarin de toekomstige ontwikkeling van het Werklandschap Assen-Zuid (en andere recente bestemmingsplannen) en andere voorkomende bebouwing en functies worden meegenomen en dat u deze SRA opnieuw voor advies moet voorleggen aan alle wettelijke adviseurs. Ook moet de SRA berekening opnieuw gedaan worden met de juiste bevolkingsdichtheid voor het gasveld Eleveld. Het gasveld Eleveld ligt voor een groot deel in Assen met een bevolkingsdichtheid van 500-1000 inw/km ² in plaats van de 250-500 inw/km ² die nu in tabel 3.3 in de bijlage van het winningsplan is opgenomen.
		Antwoord	Voor het berekenen van de SRA wordt voor de aanwezigheid van industriële inrichtingen, speciale gebouwen en vitale infrastructuur en dijken gebruik gemaakt van de risicokaart (http://www.risicokaart.nl), welke een up-to-date en betrouwbaar beeld geeft van de bovengrondse factoren. De NAM heeft de SRA opgesteld volgens de daarvoor geldende SRA-leidraad (Leidraad voor risicoanalyse omtrent geïnduceerde bevingen door gaswinning). De SRA-leidraad houdt, mede vanwege het feit dat beelden van toekomstige ontwikkelingen vaak nog aan verandering onderhevig kunnen zijn, geen rekening met toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen, zoals bestemmingsplannen. Het invullen van de juiste bevolkingsdichtheid maakt onderdeel uit van de SRA. Bijlage 3 van de Leidraad bepaalt dat de bevolkingsdichtheid, oftewel het aantal inwoners per km ² , wordt bepaald door het oppervlakte van het veld binnen de verschillende gemeenten waaronder het veld is gelegen in kaart te brengen. Op de bevolkingsdichtheidskaart (CBS Statline) kan per gemeente de gemiddelde bevolkingsdichtheid worden afgelezen. Op basis van het oppervlakte binnen de verschillende gemeenten kan vervolgens een gewogen gemiddelde voor de bevolkingsdichtheid boven het gasveld worden bepaald, welke geclassificeerd kan worden. Daarnaast wordt in deze categorie ook rekening gehouden met de aanwezige bebouwing. Het type bebouwing speelt een belangrijke rol, maar is moeilijk te specificeren. Het is wel vast te stellen of er wijken met flats/appartementencomplexen aanwezig zijn. De aanwezige flats/appartementen zijn in deze categorie verwerkt. Deze SRA is getoetst en goed bevonden door SodM en TNO. De minister ziet geen reden om een aanpassing van de SRA te vragen. Overigens hebben SodM, Tcbb en de Mijnraad, terwijl het winningsplan Westerveld is ingedeeld in risicoklasse I, enkele maatregelen voorgeschreven die normaal gesproken uitsluitend gelden voor een gaswinning uit risicoklasse II (die bij een hogere bevolkingsdichtheid aan de orde zou zijn). Aanleiding daartoe is het aantal bevingen dat zich in dit gebied in het verleden heeft voorgedaan.
3e	11, 14, 15, 19, 20, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 43, 53, 54,	Zienswijze	Indieners vinden dat de toezegging van NAM in het winningsplan ten aanzien van de plaatsing van enkele versnellingsmeters te vrijblijvend is en weinig concreet is geformuleerd. U stelt dan ook ten onrechte dat door de NAM in voldoende mate aan de wettelijke vereisten wordt voldaan.

	55, 56, 57, 58, 59, 61, 66, 72, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92		Indieners zijn van mening dat in het ontwerp-instemmingsbesluit de plaatsing en aantallen versnellingsmeters onvoldoende zijn gespecificeerd. Dit geeft onvoldoende rechtszekerheid voor de inwoners.
		Antwoord	<p>De minister stelt vast op basis van het advies van TNO dat de NAM voor het winningsplan Westerveld de SRA heeft uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en dat TNO zich kan vinden in de toedeling tot de seismische risicocategorie I (laagste categorie). Voor gasvelden ingedeeld in de laagste risicocategorie is de maatregel "monitoring door het bestaande KNMI-meetnet" voldoende. Hiermee wordt door de NAM aan de wettelijke vereisten voldaan.</p> <p>Desalnietemin overweegt de NAM in het winningsplan extra versnellingsmeters te plaatsen en heeft de minister het plaatsen van versnellingsmeters als een voorschrift opgenomen in het ontwerp-instemmingsbesluit in artikel 3. Inderdaad zijn de plaatsing en aantallen versnellingsmeters niet opgenomen in het voorschrift, maar met enkele versnellingsmeters wordt in ieder geval een minimum van 2 versnellingsmeters bedoeld.</p> <p>De uitbreiding van het KNMI-meetnet zal in overleg met het KNMI als onafhankelijke en deskundige instantie worden uitgebreid. De minister heeft bewust niet het aantal en de plaatsing gespecificeerd, omdat dit afhankelijk is van verschillende factoren (zoals minimale dekkinggraad, beschikbare locaties en technisch geschikte locaties) en van de inpassing in het bestaande KNMI meetnet.</p>
3f	14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	Indieners vinden het bijplaatsen van enkele versnellingsopnemers niet voldoende om een goede relatie te kunnen leggen tussen trilling en schade. De versnellingsmeters moeten ook nauwkeuriger meten dan in het winningsplan is aangegeven (0,5 Mg i.p.v. 1,5 Mg) vergelijkbaar met de meters die worden toegepast in het Groningenveld.
		Antwoord	<p>SodM stelt in haar advies van 13 oktober 2016 dat het KNMI meetnet bodemtrillingen met een magnitude van 1,5 en groter kan lokaliseren rond Westerveld. In kamerstuk 2016-2017 32849 nr. 98 van 4 januari 2017 staan meer recentere kaarten waaruit blijkt dat het huidige KNMI meetnet in het gebied Westerveld bodemtrillingen reeds kan detecteren en lokaliseren vanaf magnitudes 0,5-1.</p> <p>Het plaatsen van extra versnellingsmeters voor de gaswinning Westerveld is er met name op gericht om nog beter de groundbewegingen in het gebied aan het aardoppervlak te registreren zodat de relatie tussen een door de gaswinning geïnduceerde aardbeving en gebouwschade beter kan worden aangetoond. De minister zal het verzoek tot nauwkeuriger meten niet overnemen,</p>

			<p>omdat het huidige KNMI meetnet al nauwkeuriger is geworden sinds het schrijven van het SodM advies.</p> <p>De minister voegt hieraan toe dat uit een daartoe strekkend gevraagd advies van de Tcbb volgt dat een uitgebreidere monitoring van bodemtrillingen de kans op een nauwkeurige geografische duiding van de bodemversnellingscontouren in het gebied aanzienlijk wordt versterkt. Een uitgebreide monitoring kan worden uitgevoerd indien voldoende versnellingsmeters worden geplaatst.</p> <p>Omdat hiermee het oorzakelijk verband tussen gebouwschade en een aardbeving eerder kan worden vastgesteld acht de minister het plaatsen van voldoende versnellingsmeters van essentieel belang.</p> <p>De minister concludeert dan ook dat het oorzakelijk verband tussen schade en een aardbeving veroorzaakt door gaswinning, niet wordt aangetoond door een bouwkundige vooropname, maar door het plaatsen van voldoende versnellingsgegevens, De minister heeft dan ook besloten om voortaan, wanneer de verwachte effecten van de gaswinning daartoe aanleiding geven, vooral het (bij)plaatsen van versnellingsmeters in of rondom het effectgebied voor te schrijven.</p> <p>Daarmee is een bouwkundige vooropname niet in alle gevallen overbodig geworden. Een bouwkundige vooropname kan zinvol zijn als er een reëel risico bestaat op schade. Daarom houdt de minister de mogelijkheid open om in specifieke gevallen een bouwkundige vooropname voor te schrijven.</p> <p>In de omgeving van de velden Eleveld en Vries-Zuid zijn in het verleden meerdere bevingen geweest.</p> <p>Om die reden schrijft de minister in dit instemmingsbesluit een opname van de bouwkundige staat voor van een, na overleg met de gemeente(n), vast te stellen representatieve selectie van voor bodembeweging (bodemdaling en bodemtrilling) gevoelige bouwwerken binnen het gebied waar bodembeweging als gevolg van gaswinning uit de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid zich kan voordoen, uit te voeren door een deskundige partij.</p>
3g	14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Indieners vinden dat, vanwege de risicocategorie van de velden Vries en Eleveld, er een totaal meetplan met versnellingsmeters, tilt en glasvezelmeters moet komen, zodanig dat bij registratie van een beving een causaal verband tussen beving en gemelde schade kan worden gelegd. Dit meetplan moet betrekking hebben op het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.</p> <p>Indieners stellen dat het meetplan van versnellingsmeters onderdeel moet zijn van een transparant risicobeheerssysteem voor alle producerende gasvelden van onderhavig winningsplan.</p>

		Antwoord	<p>Het instemmingsbesluit voorziet reeds in het plaatsen van enkele versnellingsmeters aan het aardoppervlak door het KNMI. Deze zullen worden geplaatst, zoals voorgeschreven in artikel 3 van het instemmingsbesluit binnen 3 maanden na vaststelling van het instemmingsbesluit. Vooralsnog wordt geen toegevoegde waarde van tiltmeters of glasvezelmeters voorzien. Echter, op dit moment wordt binnen het Groningen gasveld een proef met tiltmeters uitgerold. Mocht op basis van deze proef er aanleiding bestaan om alsnog tiltmeters te plaatsen, dan kan SodM de NAM verzoeken deze alsnog te plaatsen en in het meetplan op te nemen. Overigens is in het instemmingsbesluit opgenomen dat de NAM de bouwkundige staat voor van een, na overleg met de gemeente(n), vast te stellen representatieve selectie van voor bodembeweging (bodemdaling en bodemtrilling) gevoelige bouwwerken binnen het gebied waar bodembeweging als gevolg van gaswinning uit de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid zich kan voordoen, uit te voeren door een deskundige partij. Op basis van een heropname van de staat van de gebouwen na een aardbeving samen met de te plaatsen versnellingsmeters kan de relatie tussen een beving en schade met beter worden bepaald. De minister verwijst tevens naar zijn antwoord bij 3f.</p>
3h	9, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Het risicobeheerssysteem zou er moeten zijn om tijdig te kunnen reageren zodat (grotere) schade en veiligheidsrisico's niet zullen optreden. Indieners verwachten dat u duidelijke criteria definieert waar zo'n systeem aan moet voldoen. Wij vinden dat, t.b.v. de rechtszekerheid, in de besluitvormingsfase van het winningsplan een door SodM goedgekeurd risicobeheerssysteem inclusief een meet- en monitoringsprotocol moet zijn opgenomen waarmee de inwoners en andere belanghebbenden inzicht krijgen in de verplichtingen van de NAM.</p>
		Antwoord	<p>De minister merkt op dat de NAM in het 'risicobeheersplan' de procedure beschrijft die zij in acht zal gaan nemen als er zich een beving in het gebied voordoet. Te denken valt aan bijvoorbeeld een bellijst van overheidsinstanties, het bijeenroepen van een crisisteam en dergelijke. Daarmee wordt uitvoering gegeven aan het escalatieproces zoals dit is beschreven in de Leidraad SRA. Het risicobeheersplan moet ter controle op aanwezigheid, volledigheid en accuratesse aan de minister worden gezonden die dat op zijn beurt ook met SodM deelt. Het risicobeheerssysteem is een extra voorzorgsmaatregel, omdat deze reeds bevende velden een risicoprofiel in seismische risicocategorie I (laagste categorie) hebben welke dicht bij de grens</p>

			tussen risicocategorie I en risicocategorie II ligt. De velden hebben echter geen verhoogd risicoprofiel. De handelingen die in het risicobeheersplan moeten worden opgenomen, zijn uitvoerende handelingen die niet voor afzonderlijke besluitvorming aan de minister hoeven worden voorgelegd. Artikel 4 is verduidelijkt, mede naar aanleiding van deze zienswijze.
3i	14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	Indieners pleiten ervoor uw instemmingsbesluit pas van kracht te laten worden, nadat het meetsysteem operationeel is en de nulmetingen zijn uitgevoerd.
		Antwoord	De minister begrijpt dat u het liefst zo snel mogelijk een meetsysteem en opname van de bouwkundige staat (nulmeting) uitgevoerd wil hebben. De minister stelt dat de NAM een realistische periode krijgt om de versnellingsmeters te installeren en een plan van aanpak voor de opname van de bouwkundige staat in te dienen. Deze maatregelen zijn een voorschrift in het voorliggende instemmingsbesluit, waardoor ze pas verplicht worden wanneer het voorliggende instemmingsbesluit van kracht is geworden. In het vigerende instemmingsbesluit zijn deze voorschriften niet opgenomen.
3j	14, 15, 19, 20, 35, 40, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	Indieners vinden dat de voorgeschreven maatregelen niet beperkt moeten blijven tot de velden Eleveld en Vries-Zuid maar moeten gelden voor alle producerende velden uit het winningsplan.
		Antwoord	De minister stelt vast op basis van het advies van TNO dat de NAM voor het winningsplan Westerveld de SRA heeft uitgevoerd volgens de SRA-leidraad en dat TNO zich kan vinden in de toedeling tot de seismische risicocategorie I (laagste categorie). Voor gasvelden ingedeeld in de laagste risicocategorie is de maatregel "monitoring door het bestaande KNMI-meetnet" voldoende. Hiermee wordt door de NAM aan de wettelijke vereisten voldaan. Desalnietemin overweegt de NAM in het winningsplan extra versnellingsmeters te plaatsen en heeft de minister het plaatsen van versnellingsmeters als een voorschrift opgenomen in het ontwerp-instemmingsbesluit in artikel 3 voor de velden Vries-Zuid en Eleveld. Dit is eigenlijk een maatregel die geldt voor gasvelden ingedeeld in risicocategorie II, maar de minister acht dit noodzakelijk, op basis van het advies van SodM, de Tcbb en de Mijnraad, omdat deze velden in het verleden bodemtrillingen hebben voortgebracht, onder en nabij dichtbevolkt gebied bevinden en nog enige tijd blijven produceren. De minister zal deze maatregel niet voorschrijven voor de overige velden, omdat deze uiteenzettingen daar niet voor gelden.

			<p>Indieners vinden ook dat de maatregel “opname van de bouwkundige staat” voor alle gasvelden moet worden toegepast.</p> <p>De minister stelt voorop dat hij een adequate schadeafhandeling voor het draagvlak onder omwonenden van groot belang acht. Het vaststellen van het oorzakelijk verband tussen ontstane schade en de mijnbouwactiviteit is hierbij essentieel, maar vaak ook lastig aan te tonen. Een bouwkundige vooropname, die vanaf 2016 in het merendeel van de instemmingsbesluiten wordt voorgeschreven, behoort daarbij nadrukkelijk tot de mogelijkheden, maar een bouwkundige vooropname geeft niet het oorzakelijk verband aan tussen de schade en een door mijnbouwactiviteit veroorzaakte bodembeweging.</p> <p>De minister beraadt zich momenteel over een verbeterde aanpak waarbij het oorzakelijk verband tussen een geconstateerde gebouwschade en een aardbeving ten gevolge van mijnbouwactiviteit eenvoudiger zal zijn vast te stellen.</p> <p>Uitgebreidere monitoring van bodemtrillingen verhoogt de kans op een nauwkeurige geografische duiding van de bodemversnellingscontouren in het gebied . Een uitgebreide monitoring kan worden uitgevoerd indien voldoende versnellingsmeters worden geplaatst.</p> <p>Omdat hiermee het oorzakelijk verband tussen gebouwschade en een aardbeving eerder kan worden vastgesteld acht de minister het plaatsen van voldoende versnellingsmeters van essentieel belang.</p> <p>In de omgeving van de velden Eleveld en Vries-Zuid zijn in het verleden meerdere bevingen geweest. Om die reden schrijft de minister in dit instemmingsbesluit een opname van de bouwkundige staat voor van een, na overleg met de gemeente(n), vast te stellen representatieve selectie van voor bodembeweging gevoelige bouwwerken binnen het gebied waar bodembeweging als gevolg van gaswinning uit de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid zich kan voordoen, uit te voeren door een deskundige partij.</p> <p>De zienswijze is overgenomen en artikel 6 van het instemmingsbesluit is aangepast.</p>
3k	58	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat noch uit artikel 4 van het ontwerp-instemmingsbesluit noch uit de reactie op de algemene en specifieke adviezen daarin blijkt wat de gevolgen zijn voor het instemmingsbesluit en/of voor de NAM als, na de maximale termijn van zes maanden, het risicobeheersysteem onvoldoende wordt geacht of geheel ontbreekt. Wilt u toelichten wat daarvan het effect is?</p>

		Antwoord	<p>Wanneer een voorschrift van een instemmingsbesluit door de operator niet of slechts gedeeltelijk wordt opgevolgd dan kan de toezichthouder SodM handhavend optreden. SodM kan dwangsommen opleggen of de gaswinning zelfs stilleggen als de veiligheid van de gaswinning in het geding is.</p> <p>Wanneer het risicobeheersplan niet operationeel is binnen 12 weken na vaststelling van dit besluit, dan kan SodM ook handhavend optreden. Handhaven betekent niet altijd dat de gasproductie moet worden stilgelegd, handhaven kan ook inhouden om de NAM een uiterste termijn te stellen en vervolgens zo nodig een boete op te leggen.</p>
3l	9, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>U legt boven en nabij de gasvoorkomens Eleveld en Vries-Zuid aan NAM de verplichting op tot het uitvoeren van een representatieve nulmeting aan gebouwen en werken. Indiener stelt dat daarbij echter niet wordt aangegeven wat onder representatief wordt verstaan (welke criteria gelden daarbij?). En waar ligt de grens van 'nabij'? Houdt de verplichting in dat de uitvoering binnen de genoemde termijn moet zijn gestart of moet deze daarbinnen zijn afgerond?</p> <p>Indieners vinden dat u vanuit rechtszekerheid vooraf nauwkeurig aan moet geven hoe de representatieve opname (nulmeting) aan gebouwen en werken moet worden uitgevoerd. T.a.v. de gebiedsbegrenzing vinden wij dat de opnames moeten worden uitgevoerd in het gehele gebied waar zich bevingen en effecten kunnen voordoen.</p> <p>De opname aan gebouwen moet zodanig vormgegeven worden dat alle betrokken partijen schriftelijk akkoord gaan met de informatie die uit deze opname komt en daarmee onomstotelijk kan worden vastgesteld dat eventuele schade veroorzaakt is door de gaswinning. Dit gaat dus verder dan het maken van een paar foto's.</p>
		Antwoord	<p>Bij de representatieve selectie spelen onder andere de leeftijd, de bouwkundige constructie van een bouwwerk evenals de status van gemeentelijk of Rijksmonument een rol. Het overleg met de gemeente dient er toe dat de NAM aan de hand van bouwkundige informatie die bij de gemeente aanwezig is, inzicht verkrijgt in de aanwezigheid van bouwwerken die gevoelig zijn voor bodembeweging in relatie tot de conclusies en bevindingen van de seismische risicoanalyse. De opname zal in opdracht van de NAM steeds worden uitgevoerd door een deskundige partij, die daarbij de voor bouwkundige opnamen vastgestelde Beoordelingsrichtlijn BRL 5024 volgt. Eendachtig de Leidraad Seismisch Risicoanalyse (SRA), worden daarbij trillingsgevoelige bouwwerken geselecteerd die zijn gesitueerd binnen een straal van 5 kilometer rondom het gasveld.</p> <p>De zienswijze dat alle betrokken partijen schriftelijk akkoord gaan met de informatie die uit de opname komt zal niet worden overgenomen in het instemmingsbesluit. Wel staat het de betrokken partijen vrij om hun opmerkingen bij de schriftelijke opname te voegen.</p>

3m	73, 89	Zienswijze	Indiërs verzoeken u in uw definitieve besluit in artikel 6 op te nemen dat de invulling (o.a. representativiteit voor het betreffende gebied) en de uitvoering van de opname (nulmeting) door (een nader door u te benoemen) onafhankelijke partij dienen te worden getoetst.
		Antwoord	De minister stelt dat, zoals in het antwoord op zienswijze 3j beschreven is, artikel 6 van het instemmingsbesluit aangepast is. Voor het vaststellen van de representatieve selectie voor de opname van de bouwkundige staat zal de NAM na overleg met de betreffende gemeente bepalen welke gebouwen geselecteerd worden. De opname van de bouwkundige staat zal uitgevoerd worden door een deskundige partij. Aangezien de NAM verantwoordelijk is voor de opname van de bouwkundige staat zal de NAM een partij inschakelen om dit werk uit te voeren. Het plan van aanpak voor de opname van de bouwkundige staat zal ter controle worden ingediend bij de minister.
3n	9, 10, 11, 14, 16, 17, 18, 21, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 36, 38, 39, 40, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 55, 58, 59, 60, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 77, 78, 81	Zienswijze	Indiërs willen, ter voorkoming van discussies over de risico-aansprakelijkheid achteraf, dat voorafgaand aan de gaswinning een opname (nulmeting) aan hun woning wordt uitgevoerd. Indiërs vragen zich af hoe een opname gedaan in 2017 of 2018 nog kan fungeren als referentie als een beving plaatsvindt over 5 of 10 jaar na deze opname. Er is al scheurvorming geconstateerd in huizen. Een opname nu heeft daardoor nauwelijks waarde. Er zijn al scheuren door het gaswinnen. Er mogen voor de bewoners geen kosten aan deze opname verbonden zijn en, zoals vastgesteld door het adviescollege toetsing regeldruk, zo weinig mogelijk administratieve lasten.
		Antwoord	De minister vindt het vervelend om te horen dat u reeds scheuren in uw huizen heeft. Gaswinning is helaas niet de enige oorzaak die scheuren in huizen kan veroorzaken, ook bijvoorbeeld grondwaterstands-veranderingen en zetting na het bouwen kunnen hieraan bijdragen. De minister kan zich voorstellen dat, boven de velden die reeds hebben gebeefd, het nodig kan zijn om een opname (nulmeting) van de bouwkundige staat voorhanden te hebben. Ondanks dat het hier gaat om het vervolg van een bestaande gaswinning en het dus gaat om een tussentijdse opname (meting). In het winningsplan Westerveld heeft de NAM de gasvelden van het Westerveld systeem ingedeeld in de seismische risicocategorie I. TNO en SodM kunnen zich vinden in de door de NAM uitgevoerde seismische risicoschatting. Deze bevindingen geven dan ook geen inhoudelijke aanleiding tot zorgen over schade. Daarentegen hebben een aantal gasvelden van het Westerveld systeem in het verleden reeds bodemtrillingen veroorzaakt en zijn er schademeldingen gemeld.

			<p>Om die reden schrijft de minister een opname voor, van de bouwkundige staat van een, na overleg met de gemeente(n), vast te stellen representatieve selectie van voor bodembeweging (bodemdaling en bodemtrilling) gevoelige bouwwerken binnen het gebied waar bodembeweging als gevolg van gaswinning uit de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid zich kan voordoen, uitgevoerd door een deskundige partij.</p> <p>Bij de selectie kan onder andere de leeftijd, de bouwkundige constructie van een bouwwerk evenals de status van gemeentelijk of Rijksmonument een rol spelen. Het overleg met de gemeente(n) dient er toe dat de NAM en de gemeente(n) inzicht verkrijgen in de aanwezigheid van bouwwerken die gevoelig zijn voor bodembeweging als gevolg van gaswinning in relatie tot de conclusies en bevindingen van de seismische risicoanalyse.</p> <p>De NAM is verantwoordelijk voor de kosten van de opname van de bouwkundige staat. In het geval uw huis niet tot de representatieve selectie wordt bevonden, kan u ook zelf een opname van de bouwkundige staat laten uitvoeren, maar dan zijn de kosten ook voor u zelf.</p>
3o	48, 70	Zienswijze	<p>Kun je voor de opname (nulmeting) ook zelf foto's maken van je huis en die aanmerken als opname van de bouwkundige staat? Welke eisen gelden er voor een op eigen initiatief geïnitieerde – rechtsgeldige - nulmeting? Kan een zelf geïnitieerde en/of uitgevoerde nulmeting vervolgens worden opgeslagen bij een onafhankelijke partij?</p> <p>Wij willen graag in contact komen met experts om de mogelijkheid te onderzoeken of het zinvol is om zelf als buurt voor eigen kosten een trillingsmeter te plaatsen en tevens vernemen wat de eventuele kosten daarvan zijn.</p>
		Antwoord	<p>Voor de opname (nulmeting) van de bouwkundige staat kunt u ook zelf een deskundige partij inschakelen om de opname aan uw huis uit te voeren. De deskundige zal daarbij de voor bouwkundige opnamen vastgestelde Beoordelingsrichtlijn BRL 5024 moeten volgen. U krijgt dan een rapport met de opname bouwkundige staat. De kosten zijn in dit geval voor uw rekening. Ook kunt u zelf foto's van uw huis maken. Houdt u er wel rekening mee dat bij de bouwkundige opname deskundigheid is vereist van een bouwkundige en dat de opname schriftelijk is uitgewerkt. De foto's kunnen hooguit dienen voor ondersteuning. Dit geldt ook voor het opslaan van deze foto's bij een onafhankelijke partij.</p> <p>De NAM is verplicht tot het plaatsen van enkele versnellingsmeters boven de gasvelden Vries-Zuid en Eleveld. Het gaat hier om geavanceerde apparatuur die door het KNMI geïnstalleerd zal worden. Het KNMI is de onafhankelijke organisatie die het meetnet voor de registratie van bodemtrillingen in Nederland beheert en analyseert. Het KNMI kan u ook antwoord geven op specifieke vragen over versnellingsmeters om grondversnellingen te meten.</p>

3p	37, 51, 52, 53, 62	Zienswijze	<p>De indieners stellen dat zowel de mogelijke bevingen (tot kracht 3.9) als de te verwachten bodemdaling (2 tot 4 cm) kunnen leiden tot grote schade aan het gebouwde en het landschappelijke erfgoed. Met name door veranderingen in het grondwaterpeil als gevolg van de bodemdaling en de te verwachten constructieve schade als gevolg van de bevingen. Vanwege de grote onzekerheden is een goede opname (nulmeting) van de bouwkundige staat bij al het cultureel erfgoed in alle gebieden van groot belang bij de eventuele schadeafwikkeling. Ook van belang is voldoende nauwkeurige meetapparatuur aan de betreffende gebouwen en een goede en transparante communicatie met belanghebbenden in de gebieden.</p>
		Antwoord	<p>Voor de gasvelden van het Westerveldsysteem zijn maximale magnitudes van de bodemtrillingen berekend tussen de 3,1 (voor Assen en Eén) en 3,7 (voor Vries-Noord). Zowel de NAM als SodM en TNO hebben de gasvelden van het Westerveld ingedeeld in de laagste seismische risicocategorie (categorie I). SodM en de Tcbb kunnen niet uitsluiten dat er een kleine kans op schade is, veroorzaakt door bodemtrillingen vanwege de gaswinning, maar hebben geen bezwaar om onder voorwaarden in te stemmen met het winningsplan Westerveld.</p> <p>De NAM zal, volgens artikel 6 in het instemmingsbesluit, een opname (nulmeting) van de bouwkundige staat uit laten voeren. Naar aanleiding van uw zienswijze en zienswijze 3j is het gebied dat in aanmerking komt voor de opname uitgebreid. De minister schrijft een opname voor, van de bouwkundige staat van een, na overleg met de gemeente(n), vast te stellen representatieve selectie van voor bodembeweging gevoelige bouwwerken gelegen binnen het gebied waar bodembeweging als gevolg van gaswinning uit de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid zich kan voordoen. Bij de selectie spelen onder andere de leeftijd, de bouwkundige constructie van een bouwwerk evenals de status van gemeentelijk of Rijksmonument een rol. Het overleg met de gemeente dient er toe dat de NAM en de gemeente inzicht verkrijgen in de aanwezigheid van bouwwerken die gevoelig zijn voor bodembeweging in relatie tot de conclusies en bevindingen van de seismische risicoanalyse.</p> <p>Ook is de NAM verplicht, volgens artikel 5 van het instemmingsbesluit, om te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken.</p> <p>Met het plaatsen van versnellingsmeters boven de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid, aldus het artikel 3 in het instemmingsbesluit, wordt er reeds aan uw zienswijze voldaan om nauwkeurige meetapparatuur te installeren, zodat het causale verband tussen bodemtrillingen en schade aan gebouwen beter kan worden aangetoond.</p>

3q	61	Zienswijze	De resultaten van de SRA zijn beschreven in onderdeel D van het winningsplan (fig. D2). De resultaten per veld worden gepresenteerd als een punt in deze grafiek. Indiener stelt dat er een aantal onzekerheden voor zowel de bovengrond- als de ondergrondparameters zijn, die resulteren in onzekerheidsmarges in de SRA. Om de juiste maatregelen te kunnen nemen lijkt het voor de handliggend om deze onzekerheidsmarges in deze grafiek en in het ontwerpbesluit aan te geven. Kunt u dit toelichten? Verder wordt er gesproken over een kleine kans op schade door geïnduceerde bevingen. Graag uw toelichting op de betekenis van "klein".
		Antwoord	Voor het bepalen van de DHAIS, de kans op een bodemtrilling, wordt reeds uitgegaan van de high case en is de maximale onzekerheid al meegenomen. Ook voor het berekenen van de maximale magnitude van een bodemtrilling wordt al uitgegaan van het maximum. In figuur D2 van het winningsplan wordt het resultaat van de seismische risicoanalyse (SRA) weergegeven. Voor het bepalen van deze waarden wordt de risicomatrix ingevuld, zoals weergegeven in tabel 3.3A en 3.3B in Bijlage 3 van het winningsplan. De waardes in deze risicomatrix kennen geen onzekerheid, omdat de in te vullen waardes gradaties van grootte zijn. Voor het bepalen van de seismische risicocategorie I voor de gasvelden van het Westerveld systeem, zoals weergegeven in figuur D2, is dus al uitgegaan van de verwachting inclusief onzekerheid.
3r	12, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	Indieners vinden dat u alsnog inzicht moet geven op welke manier zaken als vallende objecten, zoals schoorstenen, instortende muren en gevels in uw afweging zijn meegenomen.
		Antwoord	Zaken als vallende objecten zijn niet specifiek meegenomen. Een dergelijke schade ligt ook niet in het verwachtingspatroon nu de productie binnen risicocategorie I valt van de SRA. Incidentele schade kan daarbij niet worden uitgesloten. Wanneer door een bodemtrilling vanwege de gaswinning objecten vallen en er schade ontstaat dan is de NAM aansprakelijk en zal op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek, zorgdragen voor schadevergoeding.
3s	70	Zienswijze	Ten noorden en ten zuiden van het gasveld Assen-Zuid is volgens de kaart "beoordeling seismisch risico" sprake van een seismisch risico. Het is vreemd dat het seismisch risico op de vierkante kilometer daartussen "verwaarloosbaar" is. Indieners gaan er vanuit dat ook in het gebied daartussen eveneens sprake is van een seismisch risico.

		Antwoord	Voor het gasveld Assen-Zuid volgt uit de DHAIS berekening dat er een verwaarloosbare kans op bodemtrillingen is, waardoor de risicomatrix in stap 2 van de seismische risicoanalyse (SRA) niet hoeft te worden uitgevoerd. Voor het gasveld ten noorden, Assen, en het gasveld ten zuiden, Eleveld, van het gasveld Assen-Zuid is, volgens de DHAIS berekening, een kans op bodemtrillingen van 42% berekend en is de risicomatrix wel gebruikt. De kans op bodemtrillingen voor het gasveld Assen-Zuid is, in tegenstelling tot de gasvelden ten noorden en ten zuiden ervan, als verwaarloosbaar ingeschat, omdat er zelfs in de high case een geringe drukdaling door gaswinning zal plaatsvinden.
		Conclusie	Artikel 6 en de bijbehorende toelichting met betrekking tot de opname van de bouwkundige staat zijn verduidelijkt en vervangen. Het gebied dat in aanmerking komt van een opname van de bouwkundige staat wordt voorgeschreven voor de gasvelden van het Westerveld-systeem die hebben getrild.

4			<i>Schade door bodembeweging</i>
4a	11, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	Indieners vinden dat u het begrip schade ten onrechte beperkt wordt tot enkel schade in de zin van het Burgerlijk wetboek (BW). Het schadebegrip in de Mijnbouwwet is veel breder. Dat heeft dus gevolgen voor uw toetsingskader. Uw opvatting over het begrip schade is naar onze mening te beperkt. Het begrip schade is in art. 1 sub b Mbb ruim gedefinieerd: iedere aantasting van één van de in art. 49 lid 2 en 3 Mijnbouwwet genoemde belangen, waaronder veiligheid van omwonenden en de bescherming van het milieu. Het winningsplan moet daarover informatie bevatten (zie art. 35 lid 1 sub f Mijnbouwwet en art. 24 lid 1 sub q en s en art. 24 lid 2 Mbb) en u dient het winningsplan daarop te beoordelen. Dat is een aanmerkelijk ruimere toets dan alleen de aanwezigheid of het voorkomen van schade in de zin van het Burgerlijk Wetboek.
		Antwoord	De gezamenlijke decentrale overheden verzoeken de minister zo spoedig mogelijk een kader op te stellen waarin duidelijk beschreven staat wat precies onder "schade" wordt verstaan. Op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek is de exploitant van een mijnbouwwerk, in dit geval de NAM, aansprakelijk voor schade die door de gaswinning ontstaat. Hierbij gaat het om schade ten gevolge van uitstroming van delfstoffen als gevolg van het niet beheersen van de ondergrondse natuurkrachten die door de aanleg of bij de exploitatie van het werk zijn ontketend en schade, veroorzaakt door beweging van de bodem als gevolg van de aanleg of exploitatie van

			<p>dat werk. De reikwijdte van "schade" is in het Burgerlijk Wetboek niet beperkt tot bepaalde soorten schade. Het is dan ook niet nodig en niet mogelijk dat de minister inkadert wat onder schade moet worden verstaan.</p> <p>Het Burgerlijk Wetboek komt in beeld als er schade is ontstaan. Schade door de gaswinning dient uiteraard zoveel mogelijk worden voorkomen. Op grond van de Mijnbouwwet rust op de NAM de plicht om alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs geveerd kunnen worden om schade door bodembeweging te voorkomen. Voor de beoordeling van het winningsplan volgt de minister het toetsingskader van de Mbw en het Mbb. De minister betreft bij zijn instemming met het winningsplan het belang van de veiligheid voor omwonenden, het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan en het voorkomen van nadelige gevolgen voor natuur en milieu. De instemming die de minister verleent op basis van dit toetsingskader, eventueel onder beperkingen of voorschriften, laat onverlet dat eventuele schade die optreedt als gevolg van de gaswinning naar de maatstaven van het Burgerlijk Wetboek moet worden vergoed.</p>
4b	14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 64, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>In uw ontwerpbesluit geeft u aan met indieners van mening te zijn dat er behoefte is aan een adequate regeling voor de afdoening en vergoeding van schades en compensatie. Indieners zijn echter van mening dat u de verantwoordelijkheid hiervoor ten onrechte primair neerlegt bij de NAM en de decentrale overheden. Op het punt van transparantie en onafhankelijkheid van het schademeldings- en afhandelingsproces dienen primair afspraken gemaakt te worden tussen de NAM en EZK.</p>
		Antwoord	<p>Om zorg te dragen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn heeft de minister dit als een voorschrift, artikel 5, in het ontwerp-instemmingsbesluit opgenomen. De decentrale overheden kunnen helpen in de informatievoorziening naar de omwonenden en de transparantie van het proces, maar zijn inderdaad niet primair verantwoordelijk voor dit proces.</p> <p>Op 21 september 2017 heeft de minister de Tcbb verzocht de mogelijkheden te verkennen voor een uniforme en onafhankelijke wijze van beoordeling en afhandeling van mijnbouwschades in Nederland. Ook is gevraagd de inhoud van het nieuwe schadeprotocol voor Groningen daarbij te betrekken. Op 28 februari 2018 heeft de minister het desbetreffende Tcbb-advies ontvangen. Mede naar aanleiding van het advies van de Tcbb heeft de minister bij brief van 9 oktober 2018, gericht aan de Voorzitter van de Tweede Kamer (vergaderjaar 2018-2019, 32849 nr. 137), de Kamer geïnformeerd over de nadere uitwerking van zijn voornemen om naar aanleiding van het</p>

			<p>advies van de Tcbb te komen tot een uniforme landelijke en onafhankelijke beoordeling en afhandeling van mogelijke mijnbouwschade.</p> <p>In hoofdlijnen komt deze uitwerking op het volgende neer.</p> <p>De minister is voornemens een onafhankelijke en deskundige commissie (Commissie mijnbouwschade) in het leven te roepen waar gedupeerden met mogelijke mijnbouwschade die niet het gevolg is van de gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag Norg, hun verzoek tot vergoeding daarvan kunnen indienen. Die commissie zal moeten zorgen voor een onafhankelijke beoordeling van meldingen van mijnbouwschades en van verzoeken om vergoeding daarvan. Daarbij zal de minister een objectief en transparant schadeprotocol vaststellen dat de commissie een leidraad geeft bij de procedure voor het vormen van een oordeel over de ingediende schadeclaim, over de aanspraak op vergoeding van de schade en over de omvang van het bedrag van de schadevergoeding dat door de mijnbouwonderneming zou moeten worden uitgekeerd. De minister zal zich ervoor inzetten dat schadeclaims van relatief beperkte omvang ruimhartig zullen worden beoordeeld en snel en efficiënt zullen worden afgehandeld.</p> <p>De minister zal met de mijnbouwondernemingen afspraken maken dat zij aan het oordeel van de Commissie mijnbouwschade committeren en dienovereenkomstig tot betaling zullen overgaan. Dit nog vast te stellen schadeprotocol wordt ook van toepassing op de gaswinning Westerveld.</p> <p>De minister wijst er verder op dat er op 7 september 2017 vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPa), waar ook de NAM bij is aangesloten, een 'Gedragscode gaswinning klein' is uitgebracht waarin hoofdstuk 5 afspraken bevat over goede, open en transparante communicatie met de belanghebbenden en de omgeving.</p> <p>In paragraaf 7.4.3 is een passage toegevoegd over het Tcbb-advies en het Landelijk Instituut Mijnbouwschade.</p>
4c	11, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 72, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Indieners zijn van mening dat in de Mijnbouwwet primair de nadruk ligt op het voorkomen van schade door mijnbouwactiviteiten (preventief handelen), en niet op het geoorloofd zijn van mijnbouwactiviteiten, mits de nadelige gevolgen daarvan door de exploitant / operator worden weggenomen of verzacht (curatief handelen). Ten onrechte suggereert u dat bij een reeds werkend gasproductiesysteem de vereisten uit de Mijnbouwwet minder van belang zijn. De Mijnbouwwet stelt dat het winningsplan een beschrijving dient te bevatten van de maatregelen ter voorkoming van schade door bodembeweging (artikel 35, eerste lid, onderdeel f).</p> <p>In het advies hebben indieners u geadviseerd om vanwege het ontbreken van een beschrijving van preventieve maatregelen in het winningsplan de NAM te verplichten om preventieve maatregelen voor schade op te nemen in het winningsplan (ex art. 35 lid 1 sub f en art. 24 lid 1</p>

			sub r, s en q Mbb) alvorens hierover een besluit te nemen. Deze beschrijving moet er alsnog komen en worden gezien als een aanvulling op het voorliggende winningsplan. Deze dient voor advies voorgelegd te worden aan Sodm, Tcbb, decentrale overheden en de Mijnraad.
		Antwoord	<p>Ter beoordeling of met een wijziging van het winningsplan kan worden ingestemd, wordt het winningsplan getoetst aan artikel 36, eerste lid, van de Mijnbouwwet. De minister kan slechts geheel of gedeeltelijk instemming weigeren of daaraan voorschriften of beperkingen verbinden:</p> <p>a. indien het in het winningsplan aangeduide gebied door de minister niet geschikt wordt geacht voor de in het winningsplan vermelde activiteit om reden van het belang van de veiligheid voor omwonenden of het voorkomen van schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan,</p> <p>b. in het belang van het planmatig beheer van voorkomens van delfstoffen,</p> <p>c. indien nadelige gevolgen voor het milieu ontstaan, of</p> <p>d. indien nadelige gevolgen voor de natuur worden veroorzaakt.</p> <p>In het winningsplan is in de paragrafen C4, C5 en D4, D5 ingegaan op maatregelen die de gevolgen van schade door bodemdaling of bodemtrilling beperken of voorkomen. Een zekere mate van bodemdaling en een bepaalde kans op een lichte geïnduceerde aardbeving is echter inherent aan gaswinning. Naast het zo nodig beperken van snelheid of omvang van de gasproductie, wordt ingezet op het beperken van de eventuele gevolgen van de gaswinning voor de omgeving. De minister acht de in het winningsplan beschreven preventieve maatregelen als passend bij de in het winningsplan opgenomen en geverifieerde risico op schade en neemt de zienswijze niet over.</p> <p>Uw opmerking dat voor een reeds in bedrijf zijnde gaswinningssysteem de Mijnbouwwet minder van belang is, is niet correct. Ook een bestaand gaswinningssysteem moet voldoen aan de Mijnbouwwet. Met het in werking treden van de nieuwe Mijnbouwwet op 1 januari 2017 worden wijzigingen van winningsplannen getoetst aan de nieuwe strengere Mijnbouwwet.</p>
4d	9, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60,	Zienswijze	U draagt in artikel 5 van uw ontwerpbesluit de NAM op te zorgen voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Deze informatie moet de NAM binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar maken. Onduidelijk is echter welke informatie u bedoelt.

	63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92		
		Antwoord	Met artikel 5 van het instemmingsbesluit wordt bedoeld dat de NAM binnen 3 maanden na het onherroepelijk worden van het besluit de procedures publiceert hoe de NAM omgaat met schademeldingen en het adequaat onderzoek en afhandeling van de schadeverzoeken. Om tot een transparant proces te komen is het nodig dat een ieder vooraf op de hoogte is van de door de NAM gevolgde procedures en termijnen.
4e	9, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 94	Zienswijze	Indieners vinden dat u als verantwoordelijk minister erop toe moet zien dat - evenals in het aardbevingsgebied Groningen - een volledig onafhankelijk orgaan wordt ingesteld voor de afwikkeling van schade als gevolg van alle mijnbouwactiviteiten (en beheersmaatregelen voor het grondwaterpeil). Voor indieners is van groot belang dat de onafhankelijkheid en objectiviteit van de schadeafwikkeling in voldoende mate gegarandeerd zijn. Indieners vinden dat u uw instemmingsbesluit pas van kracht kan laten worden, nadat er een onafhankelijke schadeafhandeling operationeel is.
		Antwoord	De minister begrijpt de zorgen omtrent de gaswinning die u als indiener heeft en heeft aangegeven tot een uniforme onafhankelijke schadeafhandeling (protocol) te willen komen, de minister verwijst naar zijn antwoord bij 4b. Met betrekking tot schade door gaswinning gerelateerde bodembeweging is de minister van mening dat voldoende is aangetoond dat de kans op schade door bodemtrillingen of bodemdaling beperkt is. Omwonenden die door bodembeweging als gevolg van de gaswinning van de NAM toch denken schade te hebben, kunnen hun schadeclaim te zijner tijd bij de Commissie Mijnbouwschade indienen. Voor een toelichting op de procedures omtrent schadeafhandeling wordt verwezen naar het antwoord op zienswijze 4b waar een uitgebreide uitleg over de schadeafhandelingen en de ontwikkelingen daaromtrent is gegeven.

4f	3, 9, 14, 16, 17, 18, 21, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 54, 59, 60, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 85	Zienswijze	<p>Omgekeerde bewijslast zoals die van toepassing is voor het Groningenveld (Wet bewijsvermoeden gaswinning Groningen) moet ook voor het gebied Westerveld gelden.</p> <p>Wij wijzen u op de door de Tcbb benoemde mogelijkheid dat zich bevingen kunnen voordoen die de grens van een magnitude 3,9 op de schaal van Richter overschrijden. Doet zich een dergelijke beving voor onder Assen, dan zal er sprake zijn van een groot aantal schadegevallen. Wij verzoe-ken u dan ook om omgekeerde bewijslast toe te passen zodat er geen rechtsongelijkheid is.</p>
		Antwoord	<p>Voor omwonenden van het Groningengasveld geldt de omgekeerde bewijslast. Voor zover het de Groningse situatie betreft, zijn de omvang van het aantal schadegevallen en de gelijksoortigheid ervan een argument om een bewijsvermoeden in te voeren (Kamerstuk II 2015/2016, 34348, nr 6).</p> <p>De Tcbb geeft inderdaad in zijn advies een theoretische magnitude aan, maar de minister stelt dat dit een verouderde beoordeling is voor het Groningenveld is. In de recentere winningsplannen worden specifiek per gasveld de theoretische maximale magnitudes uitgerekend. Voor de gasvelden binnen het Westerveld systeem liggen deze theoretische maxima (tabel 3.2 in het winningsplan) allemaal onder de verouderde waarde zoals door de Tcbb genoemd.</p>
4g	9, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 94	Zienswijze	<p>Indieners vinden dat u zorg moet dragen dat indien de NAM vanwege onvoorziene omstandigheden in de toekomst niet meer of onvoldoende aan zijn financiële verplichtingen kan voldoen, de vergoeding van schades en compensatie te allen tijde is gegarandeerd door de Staat. Indieners vinden dat u in de huidige Mijnbouwwet de schadevergoeding vanuit het Waarborgfonds mijnbouwschade niet moet beperken tot natuurlijke personen maar moet verbreden naar alle rechtspersonen (dus ook voor ondernemers met bijv. een B.V. of N.V.).</p>
		Antwoord	<p>De NAM heeft op basis van de Mijnbouwwet een zorgplicht ten aanzien van de uitvoering van mijnbouwactiviteiten en dient maatregelen te nemen om mijnbouwschade en onveilige situaties te voorkomen. Dit omvat tevens vergoeding van de kosten die noodzakelijk zijn vanwege de door</p>

			<p>de gaswinning veroorzaakte bodemtrillingen. Als er desondanks toch schade ontstaat door de gaswinning, dan dient de NAM - op basis van de aansprakelijkheid zoals geregeld in artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek - deze te vergoeden. De verplichting om op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek schade te vergoeden is algemeen gesteld en beperkt zich niet tot schadevergoeding aan natuurlijke personen. Zou de NAM hier niet (meer) toe in staat zijn, dan vindt vergoeding plaats uit het Waarborgfonds mijnbouwschade. In de Mijnbouwwet is bepaald dat alleen natuurlijke personen hiertoe een verzoek kunnen indienen.</p> <p>Voor de instemming met het gewijzigd winningsplan Westerveld is de Mijnbouwwet zoals die thans luidt het geldende kader.</p>
4h	33	Zienswijze	<p>Verzoek is om, in lijn met artikel 5, in het besluit aan te geven op welke wijze voor de gaswinning Westerveld wordt gewaarborgd dat problemen t.a.v. de bewijslast en de lange tijd die in Groningen gemoed gaat met het afwickelen van schadeprocedures, worden voorkomen.</p>
		Antwoord	<p>Artikel 5 in het instemmingsbesluit dient er toe dat de NAM binnen 3 maanden na het onherroepelijk worden van het besluit laat zien hoe ze tot een transparant proces komen van schade onderzoek en afhandeling. De minister constateert dat het voorstel in de zienswijze reeds als een voorschrift is opgenomen en neemt de zienswijze niet over.</p> <p>De minister wijst erop dat er op 7 september 2017 vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPa), waar ook de NAM bij is aangesloten, een 'Gedragscode gaswinning kleine velden' is uitgebracht waarin hoofdstuk 5 afspraken bevat over goede, open en transparante communicatie en contact met de belanghebbenden en de omgeving.</p>
4i	35	Zienswijze	<p>Het Asserveld veroorzaakt al schade aan gebouwen door bodemdaling. De trage schadeafhandeling door de NAM leiden tot een gevoel van machteloosheid. Daarom dient er een Nationaal Coördinator Drenthe te komen.</p>
		Antwoord	<p>De Nationaal Coördinator Groningen (hierna: NCG) is een samenwerking van de twaalf Groninger gemeenten in het aardbevingsgebied, de provincie Groningen en de Rijksoverheid. De NCG werkt aan het versterken van woningen en gebouwen. Maar ook aan het vergroten van de leefbaarheid en duurzaamheid en het versterken van de regionale economie. Dit alles om te bouwen aan een kansrijk Groningen.</p> <p>De problemen in Groningen door de gaswinning zijn omvangrijk, uniek en urgent. Om de problemen aan te pakken, is publieke regie en een gezamenlijke aanpak binnen het aardbevingsgebied nodig.</p> <p>Zoals gesteld zijn de problemen in Groningen uniek en urgent. Daarin onderscheidt deze problematiek zich deels van schadegevallen veroorzaakt door gaswinning uit kleine velden. Er zijn</p>

			<p>echter ook overeenkomsten. De minister is daarom momenteel in overleg met de sector om ook voor de kleine velden zowel een gedragscode als een uniforme regeling vast te stellen die specifiek gaat gelden voor schadeclaims die voortvloeien uit gasproductie uit de kleine gasvelden. De minister heeft inmiddels bij brief van 9 oktober 2018, gericht aan de Voorzitter van de Tweede Kamer (vergaderjaar 2018-2019, 32849 nr. 137) de Kamer geïnformeerd over de nadere uitwerking van zijn voornemen om naar aanleiding van het advies van de Tcbb te komen tot een uniforme landelijke en onafhankelijke beoordeling en afhandeling van mogelijke mijnbouwschade. In hoofdlijnen komt deze uitwerking op het volgende neer.</p> <p>De minister is voornemens een onafhankelijke en deskundige commissie (Commissie mijnbouwschade) in het leven te roepen waar gedupeerden met mogelijke mijnbouwschade die niet het gevolg is van de gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag Norg, hun verzoek tot vergoeding daarvan kunnen indienen. Die commissie zal moeten zorgen voor een onafhankelijke beoordeling van meldingen van mijnbouwschades en van verzoeken om vergoeding daarvan. Daarbij zal de minister een objectief en transparant schadeprotocol vaststellen dat de commissie een leidraad geeft bij de procedure voor het vormen van een oordeel over de ingediende schadeclaim, over de aanspraak op vergoeding van de schade en over de omvang van het bedrag van de schadevergoeding dat door de mijnbouwonderneming zou moeten worden uitgekeerd. De minister zal zich ervoor inzetten dat schadeclaims van relatief beperkte omvang ruimhartig zullen worden beoordeeld en snel en efficiënt zullen worden afgehandeld.</p> <p>De minister zal met de mijnbouwondernemingen afspraken maken dat zij aan het oordeel van de Commissie mijnbouwschade committeren en dienovereenkomstig tot betaling zullen overgaan. Het instemmingsbesluit is naar aanleiding van deze ontwikkelingen hierop aangepast.</p>
4j	14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 94	Zienswijze	<p>Indieners vinden dat u in uw instemmingsbesluit zekerheid en duidelijkheid moet geven over de vorm en omvang van de lusten c.q. compensatie voor de inwoners van de regio en dat dit integraal onderdeel moet zijn van uw afweging.</p>
		Antwoord	<p>Op grond van artikel 36 van de Mijnbouwwet kan de minister instemming met een winningsplan alleen geheel of gedeeltelijk weigeren of daaraan voorschriften of beperkingen verbinden in het belang van veiligheid voor omwonenden en schade aan gebouwen en (openbare) infrastructuur, in het belang van planmatig beheer en indien nadelige gevolgen voor natuur en milieu ontstaan. De vorm en omvang van eventuele compensatie is geen afwegingsgrond voor het instemmen met winningsplannen.</p>

			In zijn brieven aan de Tweede Kamer (Kamerstukken II 2015/2016, 31 239, nrs. 211 en 254) heeft de minister de toezegging gedaan om samen met de energiesector, overheden en maatschappelijke organisaties de lusten en lasten voor mijnbouw, hernieuwbare energie en het hoogspannings- en gastransportnet te verkennen. Overigens wijst de minister erop dat hoofdstuk 7 van de "Gedragscode gaswinning kleine velden" afspraken bevat over de maatregelen (lusten) in de omgeving van een mijnbouwlocatie. Enerzijds kunnen waar mogelijk lokale of regionale ondernemers betrokken worden in de uitvoering van een project en anderzijds stelt de initiatiefnemer kennis en middelen beschikbaar om een positieve bijdrage aan de omgeving te leveren. Per project wordt dit in samenspraak met de omgeving uitgewerkt in een Project-afstemmingsprogramma.
4k	3, 9, 14, 16, 17, 18, 21, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 36, 38, 39, 40, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 59, 60, 63, 65, 67, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 77, 78	Zienswijze	Als er gas gewonnen moet worden pleiten indieners voor het van tevoren vastleggen van situaties door nulmetingen en waardebeoordeling uit te voeren.
		Antwoord	De minister acht een adequate schadeafhandeling voor het draagvlak onder omwonenden van groot belang. Het vaststellen van het oorzakelijk verband tussen ontstane schade en de mijnbouwactiviteit is hierbij essentieel, maar vaak ook lastig aan te tonen. Een bouwkundige vooropname, die vanaf 2016 in het merendeel van de instemmingsbesluiten wordt voorgeschreven behoort daarbij nadrukkelijk tot de mogelijkheden, maar een bouwkundige vooropname geeft niet het oorzakelijk verband aan tussen de schade en een door mijnbouwactiviteit veroorzaakte bodembeweging. De minister beraadt zich momenteel over een verbeterde aanpak waarbij het oorzakelijk verband tussen een geconstateerde gebouwschade en een aardbeving ten gevolge van mijnbouwactiviteit eenvoudiger zal zijn vast te stellen. Uitgebreidere monitoring van bodemtrillingen verhoogt de kans op een nauwkeurige geografische duiding van de bodemversnellingscontouren in het gebied. Een uitgebreide monitoring kan worden uitgevoerd indien voldoende versnellingsmeters worden geplaatst. Omdat hiermee het oorzakelijk verband tussen gebouwschade en een aardbeving eerder kan worden vastgesteld acht de minister het plaatsen van voldoende versnellingsmeters van essentieel belang.

			<p>In de omgeving van de velden Eleveld en Vries-Zuid zijn in het verleden meerdere bevingen geweest. Om die reden schrijft de minister in dit instemmingsbesluit een opname van de bouwkundige staat voor van een, na overleg met de gemeente(n), vast te stellen representatieve selectie van voor bodembeweging gevoelige bouwwerken binnen het gebied waar bodembeweging als gevolg van gaswinning uit de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid zich kan voordoen, uit te voeren door een deskundige partij.</p> <p>De waarde van een huis is een momentopname. De waarde is ondermeer afhankelijk van conjuncturele ontwikkelingen als van het onderhouden van het bouwwerk. Zo kan de waarde van een bouwwerk stijgen in een periode van conjuncturele hoogtij en indien de schade aan het einde van zo'n periode optreedt, zal de waarde van het bouwwerk hoger zijn dan tijdens de bouwkundige opname. De minister zal daarom niet een vooraf uit te voeren waardebeoordeling van gebouwen voorschrijven aan de NAM voor de gaswinning Westerveld. Wel valt eventuele waardedaling van een huis of bedrijfspand door gaswinning onder schade door mijnbouw. Als een oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van de NAM wordt vastgesteld, dan moet de NAM deze schade vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek).</p>
4l	29, 48, 54, 70	Zienswijze	<p>Indieners zijn van mening dat ook voor de waardedaling van een huis in een wingebed waar bij bodemdaling wordt verwacht en met een kleine kans op bevingen, een compensatie moet komen. Indieners stellen dan ook voor om de gevraagde individuele nulmeting vergezeld te doen gaan van een onafhankelijke, marktconforme waardevaststelling van de woning (door een gecertificeerde onroerende zaak taxateur) van voor de winningsplannen en daarop een jaarlijkse indexatie welke de landelijke trend volgt toe te passen. Bij een verkoop onder de marktwaarde zal er dan een financiële compensatie moeten plaatsvinden.</p>
		Antwoord	<p>Allereerst wordt verwezen naar het antwoord bij zienswijze 4k. De minister voegt daaraan toe dat bij het vaststellen van de marktwaarde tijdens de bouwkundige opname, waarbij vervolgens een jaarlijkse indexering zou gaan plaatsvinden geen soelaas kan bieden. Immers de waarde van een bouwwerk wordt niet alleen bepaald door conjuncturele ontwikkelingen maar ook door andere omstandigheden, waaronder de staat van onderhoud en planologische ontwikkelingen. De minister zal daarom niet een vooraf uit te voeren waardebeoordeling van bouwwerken voorschrijven aan de NAM voor de gaswinning Westerveld. Wel valt eventuele waardedaling van een huis of bedrijfspand tengevolge van schade door gaswinning onder schade door mijnbouw. Als een oorzakelijk verband tussen de schade en de gaswinning van de NAM wordt vastgesteld, dan moet de NAM deze schade vergoeden (artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek).</p>

4m	33	Zienswijze	<p>Indiener is van mening dat zijn woning nu al in waarde is gedaald, ook al is er nog geen directe schade opgetreden ten gevolge van de gaswinning. De gevolgen die zich in Groningen hebben voorgedaan door de gaswinning zorgen voor een negatief effect op de woningmarkt. Hij meent dat er in het besluit een nadere regeling moet worden getroffen ter compensatie voor omwonenden van de velden waar gas wordt gewonnen. Hij verwijst hierbij naar de uitspraak van de rechtbank Noord-Nederland van 2 september 2015 - ECLI:NL:RBNNE:2015:4185 - waarin de huiseigenaren in het aardbevingsgebied van Groningen aanspraak konden maken op een compensatie voor waardevermindering.</p>
		Antwoord	<p>Zoals ook uit het antwoord op de zienswijzen 4a kan worden opgemaakt, moet schade als gevolg van gaswinning worden getoetst aan artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek (hierna: BW). De vermindering van de waarde van een woning tengevolge van gaswinning, ook als er geen directe fysieke schade aan de woning is ontstaan, valt inderdaad onder schade als bedoeld in artikel 6:177 BW. De verwijzing van de indiener naar de uitspraak van rechtbank Noord-Nederland is correct. Ook kan gewezen worden op de uitspraak van dezelfde rechtbank van 8 november 2017 met kenmerk: ECLI:NL:RBNNE:2017:4246. Beide zaken gaan over schade in het Groninger gasveld. De rechtbank merkt daarbij uitdrukkelijk op dat waardevermindering meerdere oorzaken kunnen hebben dan alleen die door gaswinning. Ook is het aan degene die stelt schade te lijden te bewijzen of de waardedaling (geheel) kan worden toegeschreven aan (het risico op) aardbevingen.</p> <p>Bovengenoemde uitspraak van 2 september 2015 van de rechtbank Noord Nederland is inmiddels bevestigd door het arrest van het Gerechtshof Arnhem Leeuwarden van 23 januari 2018 met kenmerk ECLI:NL:GHARL:2018:618.</p>
4n	3, 7, 12, 19, 26, 27, 29, 71, 77, 79	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat de gaswinning – m.n. vanwege onzekerheid over het optreden van een eventuele aardbeving - tot allerlei soorten schades, zoals fysieke schade, imago schade, psychische schade, milieuschade, sociale onrust en onveiligheid leidt. Dit geheel leidt tot een verslechterd woonklimaat en waardedaling van woningen. De provincie Drenthe wordt geraakt in het belang van toerisme; toeristen zullen wegblijven als de provincie bekend wordt als aardbevingsgebied.</p>
		Antwoord	<p>De minister begrijpt de zorgen omtrent de gaswinning die u als indiener heeft. De minister verwijst allereerst naar zijn antwoord bij zienswijze 4b.</p> <p>Met betrekking tot schade door gaswinning gerelateerde bodembeweging is de minister van mening dat voldoende is aangetoond dat de kans op schade door bodemtrillingen of bodemdaling beperkt is. Omwonenden die door bodembeweging als gevolg van de gaswinning van de NAM toch denken schade te hebben, kunnen hun schadeclaim indienen bij de NAM. Voor een</p>

			toelichting op de procedures omtrent schadeafhandeling wordt verwezen naar het antwoord op zienswijze 4b waar een uitgebreide uitleg over de schadeafhandelingen en de ontwikkelingen daaromtrent is gegeven. Om te voorkomen dat gaswinning tot aantasting van het woongenot leidt, hebben de mijnbouwbedrijven op 7 september 2017 vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPA), waar ook de NAM bij is aangesloten, een 'Gedragscode gaswinning kleine velden' uitgebracht waarin hoofdstukken 6 en 7 afspraken bevatten over omgevingseffecten en de kwaliteit van de leefomgeving.
4o	17, 27, 29, 30, 35, 72, 73, 82	Zienswijze	Zou gaswinning uit overwegingen van algemeen belang als onvermijdelijk dienen te worden beschouwd, dan stelt indiener dat op de minister de verplichting rust om aantasting van dat woongenot te voorkomen. Indien zich desondanks verstoring voordoet, dient u dat onverwijld en adequaat te (doen) herstellen. De druk hiervoor dient te liggen bij de direct aanwijsbare veroorzaker.
		Antwoord	De minister begrijpt de zorgen omtrent de gaswinning die u als indiener heeft. Voor de energietransitie van fossiele brandstoffen naar duurzaam is aardgas – voor het verwarmen van een groot deel van de huizen en het realiseren van een betrouwbare elektriciteitsvoorziening – de komende decennia nog steeds nodig. Met betrekking tot schade door gaswinning gerelateerde bodembeweging is de minister van mening dat voldoende is aangetoond dat de kans op schade door bodemtrillingen of bodemdaling beperkt is. Omwonenden die door bodembeweging als gevolg van de gaswinning van de NAM toch denken schade te hebben, kunnen hun schadeclaim indienen bij de NAM. Voor een toelichting op de procedures omtrent schadeafhandeling wordt verwezen naar het antwoord op zienswijze 4b waar een uitgebreide uitleg over de schadeafhandelingen en de ontwikkelingen daaromtrent is gegeven. De minister begrijpt ook de impact die gaswinning op het woongenot kan hebben. Dat is echter niet specifiek bij gaswinning. Ook bij andere (landurige) activiteiten zoals grootschalige ontgrondingen, aanleg nieuwe woonwijken en andere planologische voorzieningen, overvliegende vliegtuigen ed. kunnen inbreuk op het woongenot veroorzaken. Dat is inherent aan een dynamische samenleving en in de jurisprudentie wordt dit begrepen tot het 'normaal maatschappelijk risico'. Indien er sprake is van overschrijding van het 'normaal maatschappelijk risico' kan er sprake zijn van vergoeding van (een gedeelte) van de schade. Om enigzins tegemoet te komen aan de gevoelde aantasting van het woongenot, hebben de mijnbouwbedrijven op 7 september 2017 vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPA), waar ook de NAM bij is aangesloten, een 'Gedragscode gaswinning kleine velden' uitgebracht waarin hoofdstukken 6 en 7 afspraken bevatten over omgevingseffecten en de kwaliteit van de leefomgeving.

			Gelet op het vorenstaande ziet de minister geen aanleiding om het instemmingsbesluit aan te passen.
4p	5	Zienswijze	Indiener stelt dat de NAM zonder omhaal de schade – materieel en immaterieel – als gevolg van bodemdaling, voor 100% moet vergoeden, ook zonder opname (nulmeting) van de bouwkundige staat.
		Antwoord	De minister begrijpt de zorgen omtrent de gaswinning die u als indiener heeft. Met betrekking tot schade door gaswinning gerelateerde bodembeweging is de minister van mening dat voldoende is aangetoond dat de kans op schade door bodemtrillingen of bodemdaling beperkt is. Omwonenden die door bodembeweging als gevolg van de gaswinning van de NAM toch denken schade te hebben, kunnen hun schadeclaim indienen bij de NAM. Voor een toelichting op de procedures omtrent schadeafhandeling wordt verwezen naar het antwoord op zienswijze 4b waar een uitgebreide uitleg over de schadeafhandelingen en de ontwikkelingen daaromtrent is gegeven.
4q	77	Zienswijze	Bij wie kun je het melden als er door bevingen scheuren in de muren ontstaan? Immers woont indiener niet in het schadegebied van de gaswinning Groningen en hebben daardoor geen recht op enige schadevergoeding.
		Antwoord	De minister verwijst allereerst naar zijn antwoord op zienswijze 4a. Schade die tengevolge van gaswinning is ontstaan wordt beoordeeld op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek. In dit artikel wordt de exploitant van de gaswinning aansprakelijk gesteld voor de door de gaswinning ontstane schade. Dit artikel kent geen beperking tot de gaswinning in Groningen. Dit artikel kent evenmin een beperking tot schade aan gebouwen die binnen de begrenzing van een gasvoorkomen liggen. Alle schadegevallen die zijn veroorzaakt tengevolge van de gaswinning worden op grond van dit artikel inhoudelijk beoordeeld.
4r	23	Zienswijze	Mocht er – alhoewel indiener tegen vergunningverlening aan NAM is om in de kleine velden rond Vries te gaan boren - toch hiertoe overgegaan worden, dan eisen indieners dat er alvorens er geboord gaat worden een opname (nulmeting) van de bouwkundige staat wordt uitgevoerd naar de stand waarin de vijf Rijksmonumenten van Landgoed Bosch en Vaart zich thans bevinden en dat eventuele schade aan onze bezittingen afgehandeld zal worden door een volledig onafhankelijk orgaan en zonder allerlei vormen van vertraging.
		Antwoord	De minister acht een adequate schadeafhandeling voor het draagvlak onder omwonenden van groot belang. Het vaststellen van het oorzakelijk verband tussen ontstane schade en de mijnbouwactiviteit is hierbij essentieel, maar vaak ook lastig aan te tonen.

			<p>Een bouwkundige vooropname, die vanaf 2016 in het merendeel van de instemmingsbesluiten wordt voorgeschreven behoort daarbij nadrukkelijk tot de mogelijkheden, maar een bouwkundige vooropname geeft niet het oorzakelijk verband aan tussen de schade en een door mijnbouwactiviteit veroorzaakte bodembeweging.</p> <p>De minister beraadt zich momenteel over een verbeterde aanpak waarbij het oorzakelijk verband tussen een geconstateerde gebouwschade en een aardbeving ten gevolge van mijnbouwactiviteit eenvoudiger zal zijn vast te stellen.</p> <p>Uitgebreidere monitoring van bodemtrillingen verhoogt de kans op een nauwkeurige geografische duiding van de bodemversnellingscontouren in het gebied . Een uitgebreide monitoring kan worden uitgevoerd indien voldoende versnellingsmeters worden geplaatst.</p> <p>Omdat hiermee het oorzakelijk verband tussen gebouwschade en een aardbeving eerder kan worden vastgesteld acht de minister het plaatsen van voldoende versnellingsmeters van essentieel belang.</p> <p>In de omgeving van de velden Eleveld en Vries-Zuid zijn in het verleden meerdere bevingen geweest.Om die reden schrijft de minister in dit instemmingsbesluit een opname van de bouwkundige staat voor van een, na overleg met de gemeente(n), vast te stellen representatieve selectie van voor bodembeweging gevoelige bouwwerken binnen het gebied waar bodembeweging als gevolg van gaswinning uit de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid zich kan voordoen, uit te voeren door een deskundige partij.</p> <p>Het Landgoed Bosch en Vaart bevindt zich in de nabijheid van het gasveld Vries-Zuid en zou in aanmerking kunnen komen voor een nulmeting van de bouwkundige staat.</p> <p>De minister kan u op dit moment geen toezegging doen dat of specifiek dit landgoed een opname benodigd is, maar heeft het artikel 6 en de toelichting zodanig aangepast, zoals uitgelegd in zienswijzen 3j en 3p, dat de gemeente betrokken wordt in het aanleveren van de juiste informatie voor het maken van een representatieve selectie.</p> <p>Wat betreft uw tweede punt constateert de minister dat reeds in artikel 5 in het ontwerp-instemmingsbesluit is opgenomen dat moet worden zorg gedragen voor een transparant proces. Mede naar aanleiding van het advies dat de Tcbb op zijn verzoek op 28 februari 2018 heeft uitgebracht, heeft de minister, bij brief van 9 oktober 2018, gericht aan de Voorzitter van de Tweede Kamer (vergaderjaar 2018-2019, 32849 nr. 137), de Kamer geïnformeerd over de nadere uitwerking van zijn voornemen om te komen tot een uniforme landelijke en onafhankelijke beoordeling en afhandeling van mogelijke mijnbouwschade.</p> <p>In hoofdlijnen komt deze uitwerking op het volgende neer.</p> <p>De minister is voornemens een onafhankelijke en deskundige commissie (Commissie mijnbouwschade) in het leven te roepen waar gedupeerden met mogelijke mijnbouwschade die</p>
--	--	--	---

			<p>niet het gevolg is van de gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag Norg, hun verzoek tot vergoeding daarvan kunnen indienen. Die commissie zal moeten zorgen voor een onafhankelijke beoordeling van meldingen van mijnbouwschades en van verzoeken om vergoeding daarvan. Daarbij zal de minister een objectief en transparant schadeprotocol vaststellen dat de commissie een leidraad geeft bij de procedure voor het vormen van een oordeel over de ingediende schadeclaim, over de aanspraak op vergoeding van de schade en over de omvang van het bedrag van de schadevergoeding dat door de mijnbouwonderneming zou moeten worden uitgekeerd. De minister zal zich ervoor inzetten dat schadeclaims van relatief beperkte omvang ruimhartig zullen worden beoordeeld en snel en efficiënt zullen worden afgehandeld.</p> <p>De minister zal met de mijnbouwondernemingen afspraken maken dat zij aan het oordeel van de Commissie mijnbouwschade committeren en dienovereenkomstig tot betaling zullen overgaan. Dit nog vast te stellen schadeprotocol wordt ook van toepassing op de gaswinning Westerveld. Aangezien het winningsplan Westerveld onder de kleine gasvelden valt en de schadeproblematiek van een andere orde grootte is vergeleken met Groningen, is de NAM verantwoordelijk voor het afhandelen van eventuele schade. Medewerkers van het Landelijk Loket Mijnbouwschade kunnen u ondersteunen door samen met u de juiste route te vinden om duidelijkheid te krijgen over de oorzaak van de schade en zo mogelijk een schadevergoeding. Medewerkers van het Landelijk Loket Mijnbouwschade volgen de voortgang van uw schadeclaim.</p> <p>De Tcbb verkent momenteel op verzoek van de minister de optie om voor heel Nederland (met uitzondering van Groningen) te komen tot een generieke, landelijke aanpak voor een onafhankelijke afhandeling van mijnbouwschade, tegen de achtergrond van het schadeprotocol Groningen. Een dergelijk schadeprotocol is te zijner tijd ook van toepassing op het winningsplan Westerveld.</p>
4s	62	Zienswijze	<p>Indiener stelt dat de kans bestaat dat de door u beschreven bodemdaling plantschade kan aanrichten in het productiebos van indiener, netto resulterend in verminderde houtproductie en verminderde inkomsten.</p>
		Antwoord	<p>De nog te verwachten bodemdaling als gevolg van de gaswinning Westerveld is minder dan 2-3 cm en het waterschap Drents Overijsselse Delta geeft in haar advies aan dat omgevingseffecten gering zijn. Op basis van het advies van het waterschap Drents Overijsselse Delta is artikel 2 in het instemmingsbesluit opgenomen, dat de NAM en het waterschap in overleg treden om vast te kunnen stellen welke waterhuishoudkundige maatregelen bij welke hoeveelheid bodemdaling noodzakelijk zijn om nadelige gevolgen ten gevolge van de gaswinning te voorkomen of te beperken. Het waterschap kan zo mogelijk door het nemen van een peilbesluit met bijbehorend peilbeheer wijzigingen in het grondwaterpeil, ook ten behoeve van landbouw, ongedaan maken.</p>

			<p>Wanneer er in uw geval toch plantschade optreedt, is, op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek, het mijnbouwbedrijf aansprakelijk voor schade die ontstaat door de aanleg of het in werking hebben van een mijnbouwwerk of de gaswinning.</p> <p>Voor een toelichting op de procedures omtrent schadeafhandeling wordt verwezen naar het antwoord op zienswijze 4b waar een uitgebreide uitleg over de schadeafhandelingen en de ontwikkelingen daaromtrent is gegeven.</p>
4t	6	Zienswijze	<p>Indiener vindt dat de grafieken over de velden en de daarop aanwezige bebouwing van Vries-Zuid niet voldoende concreet per object (5 scholen, 2 kerken, milieupark, gemeentelijke dienst, 2 voetbalvelden, roeivereniging, woningen, industriegebied) de mogelijke effecten van de gaswinning zoals bodemdaling aangeven. Ik ben tegen het in productie nemen van nieuwe velden in Vries-Zuid.</p>
		Antwoord	<p>De nog te verwachten bodemdaling als gevolg van de gaswinning Westerveld is minder dan 2-3 cm. Een bodemdalingskom aan het aardoppervlak ten gevolge van de gaswinning heeft in het algemeen een diameter van enkele kilometers, waardoor de helling van de bodemdalingskom zeer klein is. De minister constateert, op basis van het advies van de Tcbb, dat er geen directe schade aan infrastructuur, bebouwing of natuur en milieu wordt verwacht, omdat de bodemdaling geleidelijk en gelijkmatig verloopt.</p> <p>Figuur 3.4 in Bijlage 3 van het winningsplan Westerveld laat de ligging van de objecten zien, welke worden meegenomen in de beoordeling van de seismische risicoanalyse. Een meer concrete aanpak, zoals indiener wenst, is op deze schaal niet mogelijk, omdat daarvoor niet alleen de eventuele bodembeweging (bodemdaling en bodemtrilling) op van invloed is, maar vooral de staat van de bebouwing zelf.</p> <p>Het is de minister niet gebleken dat de voorgestelde concretisering bijdraagt aan de wijze van beoordeling van het seismisch risico.</p> <p>Uw opmerking dat u tegen het in productie nemen van nieuwe velden in Vries-Zuid bent, heeft de minister ter kennisgeving aangenomen en daarbij plaatst de minister een kanttekening dat het Vries-Zuid zelf een reeds bestaand gasveld betreft.</p>
4u	48	Zienswijze	<p>Omdat er gezegd wordt dat de kans op beving met schade heel klein is wil indiener toezeggingen horen van de minister over de snelheid van schadeafhandeling, bijv. in de trant van:</p> <ol style="list-style-type: none"> a. Binnen 2 weken na een beving informeren van alle betrokken inwoners door het ministerie met een toelichting over de procedure van melden en afhandelen van schade, b. Na 2 maanden is er een beslissing genomen over de schadeafhandeling; de schade wordt betaald door het ministerie (het ministerie zorgt voor het terughalen van het geld bij de NAM)

			en c. Binnen 6 maanden is alle schade hersteld.
		Antwoord	<p>De minister stelt vast dat de schadeafhandeling vooralsnog de verantwoordelijkheid van de NAM is, maar begrijpt uw zorgen over de schadeafhandeling en de termijn waarin dit gebeurt. Mede naar aanleiding van het advies dat de Tcbb op zijn verzoek op 28 februari 2018 heeft uitgebracht, heeft de minister bij brief van 9 oktober 2018, gericht aan de Voorzitter van de Tweede Kamer (vergaderjaar 2018-2019, 32849 nr. 137), de Kamer geïnformeerd over de nadere uitwerking van zijn voornemen om te komen tot een uniforme landelijke en onafhankelijke beoordeling en afhandeling van mogelijke mijnbouwschade. In hoofdlijnen komt deze uitwerking op het volgende neer.</p> <p>De minister is voornemens een onafhankelijke en deskundige commissie (Commissie mijnbouwschade) in het leven te roepen waar gedupeerden met mogelijke mijnbouwschade die niet het gevolg is van de gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag Norg, hun verzoek tot vergoeding daarvan kunnen indienen. Die commissie zal moeten zorgen voor een onafhankelijke beoordeling van meldingen van mijnbouwschades en van verzoeken om vergoeding daarvan. Daarbij zal de minister een objectief en transparant schadeprotocol vaststellen dat de commissie een leidraad geeft bij de procedure voor het vormen van een oordeel over de ingediende schadeclaim, over de aanspraak op vergoeding van de schade en over de omvang van het bedrag van de schadevergoeding dat door de mijnbouwonderneming zou moeten worden uitgekeerd. De minister zal zich ervoor inzetten dat schadeclaims van relatief beperkte omvang ruimhartig zullen worden beoordeeld en snel en efficiënt zullen worden afgehandeld.</p> <p>De minister zal met de mijnbouwondernemingen afspraken maken dat zij aan het oordeel van de Commissie mijnbouwschade committeren en dienovereenkomstig tot betaling zullen overgaan. Dit nog vast te stellen schadeprotocol wordt ook van toepassing op de gaswinning Westerveld.</p>
4v	70	Zienswijze	Om de waterhuishouding op het terrein goed te regelen is door de ontwikkelaar geïnvesteerd in een goede waterafvoer d.m.v. een meter brede betonnen afvoergoot. Indieners kunnen niet overzien wat een eventuele bodemdaling voor gevolgen heeft op de waterhuishouding van het terrein. In het ontwerpbesluit staat dat alleen de schade aan gebouwen of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan als schade wordt aangemerkt. Indieners houden de NAM ook verantwoordelijk voor eventuele waterschade aan tuinen en bouwwerken in tuinen.
		Antwoord	Het waterschap Drents Overijsselse Delta geeft aan in zijn advies dat zij ten aanzien van de te verwachten bodemdaling van minder dan 2 cm geringe omgevingseffecten verwachten. Op basis van het advies van het waterschap Drents Overijsselse Delta is artikel 2 in het

			<p>instemmingsbesluit opgenomen, dat stelt dat de NAM en het waterschap dienen vast te stellen welke waterhuishoudkundige maatregelen bij welke hoeveelheid bodemdaling noodzakelijk zijn om nadelige gevolgen ten gevolge van de gaswinning te voorkomen of te beperken.</p> <p>Wanneer er in uw geval toch schade optreedt, is, op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek, het mijnbouwbedrijf aansprakelijk voor schade die ontstaat door de aanleg of het in werking hebben van een mijnbouwwerk of de gaswinning. Voor een nadere toelichting op de procedures omtrent schadeafhandeling wordt verwezen naar het antwoord op zienswijze 4b waar een uitgebreide uitleg over de schadeafhandelingen en de ontwikkelingen daaromtrent is gegeven.</p>
4w	70	Zienswijze	<p>Indieners zitten in een nieuwbouwproject waarvan de eerste woningen zijn opgeleverd in juni 2014 en de laatste in mei 2017. Bij nieuwbouwwoningen wil het wel eens voorkomen dat er achteraf "zetting" in de woningen voorkomt. Mochten er in de loop van de jaren scheuren gaan ontstaan in de woningen, dan zou er een discussie kunnen ontstaan over de oorzaak van deze scheuren. Op dit moment is echter in geen enkele woning scheurvorming gesignaleerd. Indieners gaan er daarom vanuit dat scheurvorming in de toekomst niet is veroorzaakt door "zetting" van de grond.</p>
		Antwoord	<p>De minister merkt op dat met het seismisch monitoringssysteem dat is en nog zal worden aangebracht, bodembevingen worden geregistreerd in de bodemlagen waar de beving heeft plaatsgevonden. Uitgebreidere monitoring van bodemtrillingen verhoogt de kans op een nauwkeurige geografische duiding van de bodemversnellingscontouren in het gebied . Een uitgebreide monitoring kan worden uitgevoerd indien voldoende versnellingsmeters worden geplaatst.</p> <p>Omdat hiermee het oorzakelijk verband tussen gebouwschade en een aardbeving eerder kan worden vastgesteld acht de minister het plaatsen van voldoende versnellingsmeters van essentieel belang.</p> <p>In de omgeving van de velden Eleveld en Vries-Zuid zijn in het verleden meerdere bevingen geweest. Om die reden schrijft de minister in dit instemmingsbesluit een opname van de bouwkundige staat voor van een, na overleg met de gemeente(n), vast te stellen representatieve selectie van voor bodembeweging (bodemdaling en bodemtrilling) gevoelige bouwwerken binnen het gebied waar bodembeweging als gevolg van gaswinning uit de gasvelden Eleveld en Vries-Zuid zich kan voordoen, uit te voeren door een deskundige partij.</p>

		Conclusie	<p>De passage over mogelijk te nemen waterhuishoudkundige maatregelen ten gevolge van het bodemdaling door het leegproduceren van Norg zal verwijderd worden uit het instemmingsbesluit.</p> <p>Artikel 6 en de bijbehorende toelichting met betrekking tot de opname van de bouwkundige staat worden verduidelijkt en vervangen.</p> <p>In paragraaf 7.4.3 is een passage toegevoegd over de procedures van schadeafhandelingen en de ontwikkelingen daaromtrent.</p>
--	--	-----------	--

5			<i>Natuur en milieu</i>
5a	13, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Indieners stellen vast dat de gevolgen van de gasvelden in dit winningsplan Westerveld voor de beschermde status van het Natura-2000-gebied Drentsche Aa in strijd met art. 24 lid 1 sub q, r en s Mbb, nog niet zijn onderzocht. Een beoordeling van effecten op het Natura 2000-gebied is derhalve onvoldoende in uw ontwerp-instemmingsbesluit meegewogen. Onlangs is er een beheerplan voor het Natura-2000 Drentsche Aa door uw ministerie opgesteld. Ook daaraan zal u het winningsplan moeten toetsen.</p>
		Antwoord	<p>De passages van het Mijnbouwbesluit, waar indieners naar verwijzen, betreffen de te verwachten omvang en aard van de bodembeweging en gerelateerde schade ten gevolge van de gaswinning en de maatregelen om deze te voorkomen en of te beperken met betrekking tot het Natura 2000-gebied de Drentsche Aa. Deze punten worden in het winningsplan Westerveld in subparagrafen C3, C4, C5, D3, D4 en D5 door de NAM beschreven, maar niet specifiek voor het Natura 2000-gebied Drentsche Aa. De NAM heeft om nadrukkelijk meer aandacht aan de gevolgen van gaswinning op natuur en milieu te besteden de minister een nadere toelichting gegeven op 25 september 2017. Om de gevolgen voor natuur en milieu duidelijker naar voren te brengen is er in het definitieve instemmingsbesluit een separate paragraaf opgenomen waarin de toetsing van de gevolgen van gaswinning voor natuur en milieu worden beschreven. Voor het instemmen met het winningsplan is het niet vereist om het beheerplan Drentsche Aa (gedateerd november 2016) in detail te toetsen. Daarentegen dient wel getoetst te worden wat de gevolgen voor natuur en milieu zijn door de gaswinning. Met name de bodemdaling kan hier een invloed op hebben. Gezien de geringe nog te verwachten bodemdaling van 2-3 cm stelt de minister vast dat er geen directe nadelige gevolgen voor natuur en milieu verwacht worden. Deze conclusie is ook na het verkrijgen van de nadere toelichting van de NAM onveranderd gebleven.</p>

5b	13, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92	Zienswijze	Indieners stellen dat de natuurtoets zoals bedoeld op pag. 22 van het ontwerp-instemmingsbesluit zich niet dient te beperken tot een beoordeling van de impact van de gaswinning op soortenbescherming of de unieke natuurlijke kenmerken en habitattypes van het Drentsche Aa-gebied als Natura 2000-gebied. De natuurtoets zal ook uitsluitel moeten geven over de vraag in hoeverre het bereiken van de KRW-waterkwaliteitsdoelstellingen als gevolg van de uitvoering van het winningsplan wordt belemmerd en de vraag of de mogelijkheden tot behoud en bescherming van de aanwezige kwaliteit van oppervlaktewater- en grondwaterstromen al dan niet negatieve gevolgen ondervinden door toedoen van deze mijnbouwactiviteiten.
		Antwoord	Een natuurtoets is een juridisch document met strikte richtlijnen die onderdeel is van een aanvraag omgevingsvergunning. Voor alle productielocaties binnen het Westerveldsysteem is een omgevingsvergunning reeds verleend. Voor het winningsplan Westerveld dient getoetst te worden of bodembeweging als gevolg van de gaswinning nadelige gevolgen voor natuur en milieu heeft en hoeft geen natuurtoets te worden gedaan aangezien deze reeds in het kader van de verleende omgevingsvergunningen zijn uitgevoerd. Gezien de geringe nog te verwachten bodemdaling van 2-3 cm stelt de minister vast dat er geen directe nadelige gevolgen voor natuur en milieu verwacht worden. De doelstellingen van de Kaderrichtlijn water (hierna: KRW) heeft betrekking op de waterkwaliteit binnen een stroomgebied. Gelet op de diepte van de winning, de zeer geringe bodemdaling en het niet in de bodem brengen van chemicaliën is de minister van oordeel dat de gaswinning geen nadelige gevolgen zal hebben voor de doelstellingen van de KRW voor dit gebied.
5c	11, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 71, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92	Zienswijze	Voorts menen indieners dat voor dit winningsplan Westerveld een MER-rapportage verplicht is. Dit vanwege de samenhang tussen de bepalingen van art. 7.2a van de Wet milieubeheer en art. 2.8 van de Wet natuurbescherming, zoals die op 1 januari 2017 in werking is getreden. Te meer omdat de uitvoering van dit winningsplan zeer waarschijnlijk negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura-2000-gebied Drentsche Aa. U dient derhalve het ontwerpbesluit incl. de MER-rapportage opnieuw ter inzage te leggen.
		Antwoord	De minister constateert dat het opstellen van een milieueffectrapport voor individuele productielocatie van Westerveldsysteem, gelet op onderdeel C.17.2 van het Besluit mer, niet vereist is, omdat de gewonnen gasproductie onder de 500.000 Nm3 per dag blijft. De zienswijze zal daarom niet worden overgenomen. De Drentsche Aa is het enige Natura2000 gebied dat zich binnen de invloedssfeer van de gaswinning Westerveld bevindt. Gezien de geringe nog te verwachten bodemdaling van 2-3 cm

			stelt de minister vast dat er geen directe nadelige gevolgen voor natuur en milieu verwacht worden.
5d	89	Zienswijze	Indiener stelt dat de beoordeling van de gevolgen voor de natuur in het effectgebied van de gaswinning, met name voor het Nationaal Park Drentsche Aa, vooraf dient plaats te vinden. Daarbij dient rekening gehouden te worden met de voor dit gebied van toepassing zijnde toetsingskaders, zoals artikel 2.7 van de Wet natuurbescherming, met name de instandhoudingsdoelstelling van het gebied.
		Antwoord	Voor het winningsplan Westerveld dient getoetst te worden of de bodembeweging als gevolg van gaswinning nadelige gevolgen voor natuur en milieu heeft. Gezien de geringe nog te verwachten bodemdaling van 2-3 cm stelt de minister vast dat er geen directe nadelige gevolgen voor natuur en milieu verwacht worden. De natuurbeschermingswet is van invloed op de omgevingsvergunning, welke reeds zijn vergund voor de productielocaties van het Westerveld systeem.
5e	13, 73	Zienswijze	Indiener vraagt om in het Drentsche Aa-gebied geen risico's te nemen vanuit het voorzorgprincipe.
		Antwoord	De minister constateert dat het voorzorgprincipe er niet aan in de weg staat om in te stemmen met het winningsplan Westerveld. De gasvelden van het Westerveldsysteem bevinden zich in de eindfase van gaswinning en de te verwachten nadelige gevolgen voor natuur en milieu zullen naar het oordeel van de minister gering zijn.
5f	53	Zienswijze	Aanvullend op het Drentsche Aa-gebied dienen ook andere voor natuur van belang zijnde gebieden in de afweging een volwaardige plek te krijgen, zoals o.a. de Natura 2000-gebieden Leekstermeer, Norgerholt, Fochteloërveen en Witterveld. De natuurtoets dient verder niet beperkt te blijven tot uitsluitend een Wet natuurbescherming-toetsing op de Natura2000 gebieden en wettelijk beschermde soorten. Maar de formulering van artikel 36 lid 1 sub d Mijnbouwwet ("nadelige gevolgen voor de natuur") geeft juist grond voor een bredere toetsing, op het gehele Nationale Park Drentsche Aa, en inclusief NNN-gebieden (o.a. Norger esdorpenlandschap, landgoederen Vennebroek en De Braak, Bongeveen), alsmede de ecologische, en hydrologische condities die daarvoor gewaarborgd dienen te blijven.
		Antwoord	In het Westerveld gebied liggen meerdere natuurgebieden. Het Natura2000-gebied de Drentsche Aa en enkele EHS gebieden bevinden zich binnen de nog te verwachten bodemdalingskommen

			<p>van de gaswinning Westerveld. De Natura 2000-gebieden het Leekstermeergebied, Bakkeveense Duinen, Zuidlaardermeer, Witterveld, Drents-Friese Wold & Leggelderveld en het Fochteloërveen liggen in de omgeving van het Westerveld systeem, maar vallen buiten de invloedssfeer van de te verwachten bodemdaling ten gevolge van de gaswinning Westerveld.</p> <p>Voor het winningsplan Westerveld dient getoetst te worden of de bodembeweging als gevolg van gaswinning nadelige gevolgen voor natuur en milieu heeft. Gezien de geringe nog te verwachten bodemdaling van 2-3 cm stelt de minister vast dat er geen directe nadelige gevolgen voor natuur en milieu verwacht worden.</p>
		Conclusie	Het toetsingskader natuur en milieu is als separate paragraaf 7.5 opgenomen in het instemmingsbesluit.

6			<i>Overig - Nut en noodzaak</i>
6a	11, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat in het ontwerpbesluit niet is onderbouwd of en waarom de winning uit deze velden gedurende 10 jaren noodzakelijk is. Het lijkt er op dat winning uit deze velden als een gegeven wordt beschouwd. Dat zal echter nader onderzocht en gemotiveerd moeten worden. Bij de huidige onzekerheden over seismische risico's en energietransitie, is het 'vergunnen' van een winning gedurende tien jaren te lang. Het enkele feit dat gaswinning uit deze velden volgens de NAM tot 2028 technisch en economisch mogelijk is, wil niet zeggen dat dat maatschappelijk en tegen het licht van de doelstellingen van de Mijnbouwwet (voorkómen van schade) en uw regering (zo spoedig mogelijk stoppen met fossiele brandstoffen) ook wenselijk is. Indieners bepleiten daarom een ijkmoment over vijf jaren, in de vorm van een nieuw winningsplan per 2023, waarin de op dat moment meest recente inzichten over seismische risico's, schade, leveringszekerheid en energietransitie zijn meegenomen. Indieners pleiten voor een kortere geldingsduur van het instemmingsbesluit, het toepassen van een 'hand aan de kraan' aanpak en een meer geleidelijke winning. Dit in verband met risico-beheersing, verminderd gebruik van fossiele energiebronnen en vanuit strategisch voorraad-beheer (gas als onderdeel lange termijn energievoorziening).</p>
		Antwoord	In de brief van 30 mei 2018 (Kamerstukken II 2017-18, 33529, nr. 469) met betrekking tot gaswinning uit de kleine velden en energietransitie legt het kabinet de prioriteit bij een zo snel mogelijke transitie naar duurzame energie. Zolang dat nodig is om tegemoet te komen aan de (afnemende) Nederlandse aardgasvraag, wil het kabinet het aardgas uit de kleine velden winnen,

			<p>waar en voor zover dit veilig kan. In de brief sluit het Kabinet aan bij het Energierapport 2015 en de Energieagenda van december 2016 ,waarin de 'lange termijn'-visie ten aanzien van de Nederlandse brandstofmix, inclusief de transitie naar een duurzame energievoorziening, is uiteengezet. Het in productie brengen van hernieuwbare energiebronnen maakt daar nadrukkelijk onderdeel van uit. Hoewel in de gebouwde omgeving stevig ingezet wordt op het geleidelijk uitfaseren van het gebruik van aardgas, speelt aardgas (als efficiënte energiedrager) komende decennia nog een essentiële rol in de Nederlandse energievoorziening. Om bij te dragen aan deze doelstelling is het dus ook noodzakelijk om de bestaande gasvelden volgens planmatig gebruik en beheer te winnen en vandaar dat een einddatum van 2028 is besloten, zodat NAM in de gelegenheid wordt gesteld om het high-case scenario te behalen.</p> <p>De minister merkt daarbij op dat de NAM in het winningsplan een schatting heeft gemaakt van het volume dat per gasveld nog zou kunnen worden gewonnen . In het winningsplan beschrijft de NAM eveneens dat de verwachte einddatum van de productie uit het Westerveld systeem gesteld is op 2023, maar kan uitlopen tot 2028.</p> <p>Hieruit concludeert de minister dat de verwachte productieduur per voorkomen een onzekerheidsmarge heeft van maximaal 5 jaar met als uiterste einddatum 2028. De minister heeft deze marge per voorkomen toegepast, hetgeen leidt tot een aanscherping van de duur van de winning ten opzichte van het ontwerp-instemmingsbesluit.</p> <p>De minister heeft deze gegevens opgenomen in tabel 1 en merkt volledigheidshalve op dat de instemming die met dit instemmingsbesluit wordt verleend, reikt tot de in tabel 1 gegeven maximale productie per gasveld en de in de tabel gegeven productieduur. .</p> <p>Het Westerveld gassysteem produceert al zo'n 30 jaar en de producerende gasvelden zijn de periode van maximale productie voorbij, waarna de productie uit de velden afneemt. Het toepassen van een meer geleidelijke winning is daarom niet van toepassing en is ook tegenstrijdig met het verkorten van de einddatum. Wanneer het seismisch risico groter blijkt te zijn dan is vastgesteld voor dit winningsplan, dan kan de gaswinning niet worden voortgezet op basis van dit winningsplan, en dient desgewenst opnieuw besluitvorming dient plaats te vinden. Ook kan de minister op basis van veiligheidsoverwegingen de gaswinning stop zetten.</p> <p>Leveringszekerheid en omwille van de energietransitie vormen geen toetsingskaders voor een winningsplan. Om deze redenen zal de minister de zienswijze niet overnemen om een nieuw ijkmoment in 2023 vast te stellen.</p>
6b	14,15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66,	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat de effecten van de gaswinning in het gebied – en met name ook het voorkomen van die effecten - onvoldoende meegenomen zijn. Onder deze effecten worden de directe en indirecte gevolgen verstaan zoals het ontstaan van schade en nadelige effecten op natuur en milieu, het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie.</p>

	76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92		
		Antwoord	<p>De Tcbb (Technische commissie bodembeweging) is één van de adviseurs van het ministerie, die met name het winningsplan toetst op het risico van schade ten gevolge van bodembeweging door gaswinning uit het Westerveld systeem. De Tcbb geeft aan dat er geen directe schade aan gebouwen, infrastructuur of natuur en milieu wordt verwacht door bodemdaling. Verder stelt de Tcbb dat de kans op schade door bodemtrillingen aan buisleidingen klein is en het niet uitgesloten kan worden dat bodemtrillingen gevolgen kunnen hebben voor schade aan gebouwen. De Tcbb heeft geen bezwaar om onder voorwaarden akkoord te gaan met het winningsplan. De minister constateert dat SodM geen maatregelen voorstelt om bodemdaling te voorkomen en dat de voorgestelde maatregelen om bodemtrillingen te monitoren zijn overgenomen in het instemmingsbesluit.</p> <p>Veiligheid is één van de belangrijkste toetskaders van een winningsplan. Het gevoel van veiligheid, leefbaarheid en economie zijn volgens de Mijnbouwwet geen toetskaders voor een winningsplan. Nadelige effecten voor natuur en milieu en het voorkomen/beperken ervan dient volgens de Mijnbouwwet getoetst te worden. Zoals gevraagd in het ontwerp-instemmingsbesluit heeft de NAM een aanvullend document opgesteld met omgevings- en milieu aspecten van het winningsplan Westerveld op basis waarvan de eerdere toetsing kan worden geverifieerd.</p> <p>Op grond artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek, is het mijnbouwbedrijf aansprakelijk voor schade die ontstaat door de aanleg of het in werking hebben van een mijnbouwwerk of de gaswinning. Hiermee worden alle vormen van schade bedoeld, zolang kan worden aangetoond dat het door de gaswinning veroorzaakt is.</p>
6c	11, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Indieners vinden dat u in navolging van het door u omarmde advies van de Onderzoeksraad voor Veiligheid de maatschappelijke gevolgen expliciet en transparant dient te benoemen en te betrekken in uw afweging.</p>
		Antwoord	<p>Op basis van de aanbevelingen van het OVV-rapport, zoals overgenomen door het kabinet (Kamerstukken II 2014/2015, 33 529, nr. 143), dienen de andere overheden betrokken te worden en dient er meer aandacht voor het burgerperspectief te zijn in de besluitvorming. In dit verband is een samenhangend pakket aan wijzigingen in de Mijnbouwwet doorgevoerd dat recht doet aan de maatschappelijke vraagstukken rond mijnbouwactiviteiten. Dit betekent concreet dat de decentrale overheden en het burgerperspectief meer inspraak krijgen door middel van hun adviesrol, de mogelijkheid tot indienen van zienswijzen en het houden van een</p>

			informatiebijeenkomst voor een ieder. De minister constateert dat hieraan ruim voldoende invulling is gegeven in het instemmingsbesluit Westerveld.
6d	11, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 41, 42, 43, 48, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	U geeft aan dat wanneer aardgas veilig kan worden gewonnen, het wenselijk is dit uit Nederlandse bodem te winnen. En Nederland minder afhankelijk is van gasimport. Een deel van het Nederlandse aardgas is echter nog altijd bestemd voor export. Wij concluderen dat u – ook voor de productie uit het gasveld onder Loon en Marsdijk - een belangenafweging heeft gemaakt tussen economie c.q. inkomsten voor de staat en het veilig en zorgeloos kunnen wonen en leven door de inwoners van onze regio. Wij vragen u om deze afweging in uw besluit transparant te formuleren zodat uw keuzes en prioriteiten voor eenieder helder zijn. Wij zijn van mening dat – behalve of de door de NAM aangegeven winbaarheidsfactor reëel is - een bredere beoordeling op het aspect doelmatigheid wenselijk is. Voorts zijn wij van mening dat als de doelmatigheid van onderhavig winningsplan wordt beoordeeld in relatie tot de maatschappelijke gevolgen dit tot een ander besluit behoort te leiden.
		Antwoord	Nut en noodzaak van het 'kleine velden'-beleid is vastgesteld op nationaal niveau. Met de gaswinning uit een specifiek klein gasveld, of uit het Westerveld systeem, kan door de minister van EZK uitsluitend worden ingestemd als deze op veilige en verantwoorde wijze kan plaatsvinden. De beoordeling van het winningsplan is erop gericht om hierover, mogelijk onder het stellen van additionele voorschriften en beperkingen, een besluit te kunnen nemen. Met het instemmingsbesluit wordt ingestemd met een specifiek winningsplan, het gewijzigde winningsplan Westerveld. Aangezien nut en noodzaak voor de gaswinning uit de kleine velden al is vastgesteld op nationaal niveau, hoeft deze onderbouwing niet in het concrete geval onderbouwd te worden. Het winningsplan behoeft geen informatie te bevatten waaruit blijkt dat (voortzetting van) de betreffende gaswinning onvermijdelijk is met het oog op leveringszekerheid.
6e	3, 10, 11, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	Zijn de genoemde hoeveelheden gas die nog te winnen zijn uit het Westerveldsysteem wel nodig, ook in relatie tot de versnelling van de verduurzaming? En zo ja, kunnen deze hoeveelheden niet op een andere plek (zonder stedelijke bebouwing c.q. bebouwingsconcentraties) veiliger gewonnen worden?
		Antwoord	Nut en noodzaak van het 'kleine velden'-beleid is vastgesteld op nationaal niveau. Met de gaswinning uit een specifiek klein gasveld, of uit het Westerveld systeem, kan door de minister van EZK uitsluitend worden ingestemd als deze op veilige en verantwoorde wijze kan plaatsvinden.

			<p>Aardgas speelt een essentiële rol in de Nederlandse energievoorziening: het voorziet in ruwweg 40% van onze primaire energiebehoefte. Het is van alle fossiele energiebronnen het meest CO₂-arm en is een efficiënte energiedrager.</p> <p>In de gebouwde omgeving wordt stevig ingezet op het geleidelijk uitfaseren van aardgas. Aardgas speelt echter ook bij de andere functionaliteiten (kracht en licht, hoge temperatuur warmte en vervoer) een belangrijke rol in de transitie. Ook in de transitie naar de ambities van het Klimaatakkoord van Parijs zal gas als minst vervuilende fossiele brandstof nog lang een belangrijke rol spelen.</p> <p>Aardgas wordt gewonnen uit gasvelden in de ondergrond, op plekken waar aardgas zich heeft kunnen accumuleren. De locatie van gasvelden is dus onafhankelijk van hoe wij de bovengrond inrichten met bebouwing.</p>
6f	14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Indieners constateren dat behalve een beknopte toelichting op het gaswinningsbeleid in Nederland de noodzaak van onderhavige gaswinningen door u niet wordt onderbouwd. Gezien de negatieve effecten van gaswinning is zo'n motivering en onderbouwing van de noodzaak van gaswinning uit deze velden wel noodzakelijk. U moet aantonen dat voortzetting van de winning uit deze velden onvermijdelijk is met het oog op de leveringszekerheid. Ook het winningsplan zelf zou daarover – vervolgens door u te toetsen - informatie moeten bevatten (art. 24 lid 1 sub a en lid 2 Mbb).</p>
		Antwoord	<p>Nut en noodzaak van het 'kleine velden'-beleid is vastgesteld op nationaal niveau. In de beknopte toelichting waaraan wordt gerefereerd in deze zienswijze, wordt daarnaar verwezen. Met de gaswinning uit een specifiek klein gasveld, of uit het Westerveld systeem, kan door de minister van EZK uitsluitend worden ingestemd als deze op veilige en verantwoorde wijze kan plaatsvinden. De beoordeling van het winningsplan is erop gericht om hierover, mogelijk onder het stellen van additionele voorschriften en beperkingen, een besluit te kunnen nemen.</p> <p>Met het instemmingsbesluit wordt ingestemd met een specifiek winningsplan, het gewijzigde winningsplan Westerveld. Aangezien nut en noodzaak voor de gaswinning uit de kleine velden al is vastgesteld op nationaal niveau, hoeft deze onderbouwing niet in het concrete geval onderbouwd te worden. Het winningsplan behoeft geen informatie te bevatten waaruit blijkt dat (voortzetting van) de betreffende gaswinning onvermijdelijk is met het oog op leveringszekerheid.</p>
6g	12, 19, 26, 35, 37, 52, 62, 71, 73, 79	Zienswijze	<p>Fossiele brandstoffen zijn een aflopende zaak. Als er nu geïnvesteerd wordt in duurzame energie in plaats van in verdere gaswinning, dan kunnen we in 2030 Nederland gasvrij laten zijn; dit draagt direct bij aan de klimaatdoelstellingen. Gaswinning uit kleine velden is contraproductief bij</p>

			overschakeling naar duurzaam. Het is dan ook beter om geen gas meer te gebruiken/winnen, maar met voorrang te investeren in duurzame energieopwekking (ook voor de industrie). U heeft de noodzaak van transitie van gas naar duurzame energiebronnen al onderkend. Echter, nog steeds zien wij dat de overheid, met name op landelijk niveau, veel te weinig acties in concreto onderneemt om hier ook echt werk van te maken. Er zijn Nederlanders die bezwaren hebben tegen windmolens in hun zicht, maar dat is geen excuus voor de traagheid in de transitie. Er zijn legio andere mogelijkheden en lokaties waar geen of minder bezwaren tegen zijn. De transitie in gang zetten is voor de regering alleen een kwestie van prioriteiten stellen.
		Antwoord	U heeft gelijk dat fossiele brandstoffen een aflopende zaak zijn en dat er in duurzame energie geïnvesteerd dient te worden. Dit is ook het beleid van de Nederlandse overheid en als zodanig opgenomen in de energie agenda. Daarentegen speelt aardgas een essentiële rol in de Nederlandse energievoorziening: het voorziet in ruwweg 40% van onze primaire energiebehoefte. Het is van alle fossiele energiebronnen het meest CO ₂ -arm en is een efficiënte energiedrager. In de gebouwde omgeving wordt ingezet op het geleidelijk uitfaseren van aardgas. Aardgas speelt echter ook bij de andere functionaliteiten (kracht en licht, hoge temperatuur warmte en vervoer) een belangrijke rol in de transitie. Ook in de transitie naar de ambities van het Klimaatakkoord van Parijs zal gas als minst vervuilende fossiele brandstof nog lang een belangrijke rol spelen.
6h	88, 94	Zienswijze	Indieners vinden dat in het besluit rekening gehouden moet worden met de lokale adviezen en een onderbouwing moet worden gegeven indien afgeweken wordt van het advies. Ons advies blijft staan dat gasveld Zevenhuizen-West niet ontwikkeld mag worden. Indien u dit niet overneemt vinden wij een motivering op zijn plaats, waarbij u ook de maatschappelijke impact meeweegt.
		Antwoord	In het ontwerp-instemmingsbesluit is in subparagraaf 7.1 een inhoudelijke reactie gegeven op uw advies om het ontwikkelen van het Zevenhuizen-West te verbieden. De minister concludeert in zijn beoordeling dat een maatschappelijke onrust niet per se leidt tot een uitzondering op de stellingname van de Nederlandse overheid om binnen randvoorwaarden van wet- en regelgeving (zoals veiligheid) gas uit de Nederlandse bodem optimaal te benutten. Het Zevenhuizen-West gasveld is in 1993 aangeboord door de Zevenhuizen-02 boring vanaf de Zevenhuizen-satelliet locatie. Ook in het vigerende winningsplan is het Zevenhuizen gasveld reeds aangegeven. Aangezien het Zevenhuizen-West gasveld is aangeboord, getest, kleine volumes heeft geproduceerd en voldoet aan de toetsingscriteria van de minister heeft de NAM ook instemming om dit veld weer in productie te brengen. De NAM geeft in het voorliggende

			winningsplan aan dat het Zevenhuizen-West gasveld alleen in de high-case gaat worden geproduceerd.
6i	53	Zienswijze	Maatschappelijk en bestuurlijk zullen de bezwaren, zorgen en verontrusting in ieder geval niet worden weggenomen zolang er geen volwaardig maatschappelijk debat is gevoerd over de nut en noodzaak van het energiebeleid. Daaraan ontbreekt het nog: algemene verwijzingen naar "het Energierapport 2015 en de Energie Agenda 2016", en het houden van informatie-avonden, zijn daarvoor anno 2017 niet voldoende.
		Antwoord	<p>Het Energierapport 2015 en de Energie Agenda 2016 tot stand zijn gekomen na uitgebreide maatschappelijke debatten. Het energiebeleid is vastgesteld op nationaal niveau. In de brief van 30 mei 2018 (Kamerstukken II 2017-18, 33529, nr. 469) met betrekking tot gaswinning uit de kleine velden en energietransitie legt het kabinet de prioriteit bij een zo snel mogelijke transitie naar duurzame energie. Zolang dat nodig is om tegemoet te komen aan de (afnemende) Nederlandse aardgasvraag, wil het kabinet het aardgas uit de kleine velden winnen, waar en voor zover dit veilig kan. In de brief sluit het Kabinet aan bij het Energierapport 2015 en de Energieagenda van december 2016 ,waarin de 'lange termijn'-visie ten aanzien van de Nederlandse brandstofmix, inclusief de transitie naar een duurzame energievoorziening, is uiteengezet.</p> <p>Met de invoering van de gewijzigde Mijnbouwwet per 1 januari 2017 is er nu ook een wettelijke grondslag voor het in acht nemen van de aanbevelingen uit het OVV-rapport, in de procedure. Een van de belangrijkste aanbevelingen uit het OVV-rapport richt zich op de veiligheid van burgers en infrastructurele werken. Een ander belangrijk punt betreft het betrekken van de andere overheden bij de besluitvorming over mijnbouwactiviteiten en het hebben van meer aandacht voor het burgerperspectief. Deze informatie-avonden zijn sinds de gewijzigde Mijnbouwwet ingevoerd om alle betrokken partijen te voorzien van de juiste voorlichting over alle aspecten van een winningsplan en zodoende de adviseurs van het ministerie te kunnen uitleggen hoe het winningsplan getoetst is en wat de consequenties van het winningsplan zijn. De minister kan zich dan ook niet vinden in deze zienswijze.</p>
6j	54	Zienswijze	Indiener stelt dat de NAM een nieuwe zorgvuldige en volledige aanvraag dient in te dienen, zodat het ook voor de betrokken burgers, bedrijven en alle adviseurs duidelijker is dat NAM haar aanvraag serieus neemt en zeer precies opstelt.
		Antwoord	Wat betreft zorgvuldigheid, verwijst u onder andere naar het citaat van de Mijraad dat het in het winningsplan soms onduidelijk is naar welk specifiek onderdeel van TNO gerefereerd wordt. Het is

			<p>aan de operator om duidelijk te maken naar welk onderdeel van TNO wordt gerefereerd of in de inleiding aan te geven welk onderdeel van TNO er bedoeld wordt, maar de minister ziet hier geen enkel signaal in dat de NAM de aanvraag niet serieus neemt en heeft op het advies van de Mijnraad reeds in het ontwerp-instemmingsbesluit een reactie gegeven.</p> <p>De volledigheid van een winningsplan wordt getoetst ten tijde van de indiening. Door het wijzigen van de Mijnbouwwet met ingang van 1 januari 2017 is de regelgeving omtrent winningsplannen veranderd, waardoor de reeds ingediende winningsplannen aangevuld dienden te worden, zodat zij volgens de gewijzigde en strengere Mijnbouwwet getoetst konden worden. Ten tijde van de besluitvorming is de op dat moment van vastgestelde regelgeving van toepassing. Het winningsplan moet derhalve worden getoetst aan de gewijzigde Mijnbouwwet. Daarbij bleek bij een nadere toetsing dat aanvullende informatie moest worden verstrekt</p> <p>Verder wijst de minister erop dat advies wordt ingewonnen bij SodM, de Tcbb en de decentrale overheden om zodoende voornamelijk de veiligheid in de meest algemene zin te kunnen waarborgen op lokaal en regionaal niveau. Dit betekent dus niet dat de NAM zijn aanvraag niet compleet heeft ingediend, maar dat het winningsplan wordt getoetst op alle mogelijke technische, juridische, lokale en regionale invloeden.</p>
6k	54	Zienswijze	<p>De jaartallen 2023 en 2028 komen uit de lucht vallen. Indiener stelt dat de minister geen instemming kan verlenen aan iets dat niet aangevraagd wordt. Als het de bedoeling van de NAM was om met de aanvraag instemming winningsplan Westerveld verlenging te krijgen van de termijn voor gaswinning na 2018, dan had de NAM dit expliciet moeten vermelden.</p>
		Antwoord	<p>Volgens Mijnbouwwet 35 lid 1b dient een winningsplan een beschrijving van de duur van de winning te hebben. Omdat gaswinning afhankelijk is van veel boven- en ondergrondse parameters met een bepaalde onzekerheidsmarge, maar ook afhankelijk is van economische factoren, is vooraf niet met zekerheid te zeggen wanneer de winning beëindigd wordt. Vandaar dat NAM een low-, mid- en high-case beschrijft. De mid-case heeft een einddatum van het Westerveld systeem in 2023 en de high-case een einddatum in 2028, zoals ook door de NAM wordt vermeld in subparagraaf B5.4 (duur van de winning) van het winningsplan. De minister heeft het winningsplan op de high-case beoordeeld.</p> <p>De minister merkt daarbij op dat de NAM in het winningsplan een schatting heeft gemaakt van het volume dat per gasveld nog zou kunnen worden gewonnen. In het winningsplan beschrijft de NAM eveneens dat de verwachte einddatum van de productie uit het Westerveld systeem gesteld is op 2023, maar kan uitlopen tot 2028.</p> <p>Hieruit concludeert de minister dat de verwachte productieduur per voorkomen een onzekerheidsmarge heeft van maximaal 5 jaar met als uiterste einddatum 2028. De minister</p>

			<p>heeft deze marge per voorkomen toegepast, hetgeen leidt tot een aanscherping van de duur van de winning ten opzichte van het ontwerp-instemmingsbesluit.</p> <p>De minister heeft deze gegevens opgenomen in tabel 1 en merkt volledigheidshalve op dat de instemming die met dit instemmingsbesluit wordt verleend, reikt tot de in tabel 1 gegeven maximale productie per gasveld en de in de tabel gegeven productieduur. De belangrijkste factoren voor een winningsplan zijn het veiligheidsaspect en dat de gaswinning gebeurd volgens planmatig gebruik en beheer van de ondergrond. Hieronder wordt ook een efficiënte gaswinning verstaan, waarbij onder andere naar een zo hoog mogelijk winningspercentage wordt gestreefd. Uit deze overwegingen met betrekking tot planmatig beheer wordt daarom uitgegaan van het high-case scenario met de einddatum in 2028.</p>
6l	55, 58, 61	Zienswijze	<p>Op basis van de cijfers genoemd in het NAM jaarverslag van 2016 berekent indiener dat de NAM maximaal een bedrag in de orde van € 28 miljoen afdraagt aan de Nederlandse Staat als gevolg van de Vries-Zuid productie over de periode 2017-2023 (de verwachte productieperiode). Dit is per jaar € 4.3 miljoen. Indieners plaatsen deze bedragen in perspectief: de wijk Marsdijk kent ongeveer 4.500 woningen en 13.000 inwoners, die een verhoogd risico lopen. Ik concludeer dat u het verhoogde risico voor de burger acceptabel vindt bij inkomsten in de orde liggen van € 330 per inwoner per jaar gedurende de resterende productietijd van het Vries-Zuid veld. De Tcbb geeft aan dat er bevingen met een magnitude tot 3,9 mogelijk zijn. Mocht er een beving met een dergelijke magnitude plaatsvinden dan gaan indieners er vanuit dat de materiële en emotionele schade de inkomsten voor de Staat uit het Vries-Zuid veld ver overschrijdt. Indieners stellen een reactie m.b.t. een risico-baten analyse bijzonder op prijs.</p>
		Antwoord	<p>De cijfers zoals genoemd in het NAM jaarverslag van 2016 betreffen op enig abstractieniveau een inschatting van de NAM. Voor de minister is essentieel dat de risico's als gevolg van de gaswinning acceptabel zijn en dat eventuele gebouwschade als gevolg van de gaswinning vergoed wordt. Het financieel waarden van risico's die burgers lopen, is in Nederland niet gebruikelijk. Het ministerie van Economische Zaken en Klimaat ziet dan ook geen toegevoegde waarde in een risico-baten analyse.</p> <p>De Tcbb geeft inderdaad in zijn advies een theoretische magnitude aan, maar de minister stelt dat dit een verouderde berekening voor het Groningenveld is. In de recentere winningsplannen worden specifiek per gasveld de theoretische maximale magnitudes uitgerekend. Voor de gasvelden binnen het Westerveld systeem liggen deze theoretische maxima (tabel 3.2 in het winningsplan) allemaal onder de verouderde waarde zoals door de Tcbb genoemd.</p>

		Conclusie	Bovenstaande onderdelen van de zienswijzen betreffende overig – nut en noodzaak – hebben geleid tot een wijziging van de productieduur per voorkomen ten opzichte van het ontwerp-instemmingsbesluit.
--	--	-----------	---

			<i>Overig - Procedure</i>
6m	14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Indieners stellen dat tal van zaken in het winningsplan nog niet zijn uitgewerkt en gespecificeerd zoals de natuurtoets, het MER voor de Drentsche Aa en een gespecificeerd meet- en monitoringplan. Ook de uitgevoerde SRA is gebaseerd op onjuiste gegevens waarbij o.a. het vastgestelde bestemmingsplan Werklandschap Assen Zuid niet is meegenomen.</p> <p>Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put zoals het Mijnbouwbesluit (Mbb) vereist.</p> <p>Ten slotte gaat het winningsplan niet in op de vraag op welke wijze schade wordt voorkomen. Deze zaken zijn niet reparabel in de lopende procedure. Wanneer zonder deze informatie besluitvorming plaatsvindt wordt de rechtszekerheid van onze inwoners naar onze mening ernstig geschaad. U zult het ontwerpbesluit - aangepast aan en mét de nieuwe milieuinformatie - daarom nogmaals in ontwerp ter inzage moeten leggen, zodat wij, burgers en belangenorganisaties in de gelegenheid zijn daarop overeenkomstig art. 34 lid 4 Mijnbouwwet een zienswijze in te dienen.</p>
		Antwoord	<p>Het winningsplan bevat algemene informatie over de locaties van winningsputten, zo worden bijvoorbeeld op pagina 54 van het winningsplan de putten Vries-3c (VRS-3C) en Vries-10 (VRS-10) genoemd. De focus van het winningsplan ligt op de winning van de delfstoffen uit de diepe ondergrond en de effecten daarvan in termen van bodembeweging op de omgeving. Een winningsplan heeft daarmee een andere scope dan bijvoorbeeld de aanvragen voor omgevingsvergunningen voor specifieke mijnbouwlocaties. Er bestaat op basis van het Mijnbouwbesluit (Mbb) geen verplichting om in het winningsplan informatie op te nemen over de winningshoeveelheden per put. In het winningsplan moet wel de mogelijk te produceren hoeveelheden gas per gasvoorkomen worden opgenomen. De productie vindt plaats door een productieput en die kan op een andere locatie staan dan het gasvoorkomen. Daarbij is het ook niet uitgesloten dat er gas uit andere voorkomens (volgtijdelijk) via dezelfde put wordt geproduceerd.</p> <p>In het winningsplan is in de paragrafen C4, C5, D4 en D5 ingegaan op maatregelen die de gevolgen van schade door bodemdaling of bodemtrilling beperken of voorkomen. Een zekere mate van bodemdaling en een bepaalde kans op een lichte geïnduceerde aardbeving is echter</p>

			<p>inherent aan gaswinning. Met het zo nodig beperken van snelheid of omvang van de gaswinning, wordt ingezet op het beperken van de eventuele gevolgen van de gaswinning voor de omgeving. Ook stelt u in uw zienswijze dat er een aantal andere tekortkomingen in het winningsplan zijn. De minister constateert daarentegen dat een MER voor de Drentsche Aa niet benodigd is, de omgevingsfactoren in de SRA correct zijn toegepast (zie zienswijze 6d) en dat een meet- en monitoringsplan een losstaand document is dat apart van het winningsplan bij SodM moet worden ingediend. Een natuurtoets is een vereiste dat onderdeel is van de omgevingsvergunning voor de mijnbouwlocaties, welke de NAM reeds heeft verkregen, en valt dus buiten het kader van het winningsplan. Daarentegen wordt een winningsplan wel beoordeeld op nadelige gevolgen voor natuur en milieu ten gevolge van de beschreven bodembeweging als gevolg van gaswinning (Mijnbouwwet artikel 36 punt 1c/d), wat ook voor het winningsplan Westerveld is gebeurd. Desalniettemin heeft de minister besloten om het natuur en milieu aspect duidelijker naar voren te brengen in het instemmingsbesluit, mede op basis van de uitgebreidere toelichting op natuur en milieu die de NAM na de ter inzage periode heeft opgestuurd. De informatie uit de uitgebreidere toelichting heeft niet geleid tot een andere uitkomst van het instemmingsbesluit.</p>
6n	11, 14, 15, 18, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Indieners vinden dat uit het oogpunt van een integrale belangenafweging, het ontbreken van een volledige natuurtoets een belangrijke omissie is in uw ontwerpbesluit, conform artikel 36 van de Mijnbouwwet. Indieners zijn van mening dat dit gebrek feitelijk zou moeten leiden tot het onthouden van instemming aan het winningsplan Westerveld. Het toevoegen van natuuronderzoek en uw beoordeling daarvan aan uw definitieve besluit is te laat en in strijd met een zorgvuldige voorbereiding als bedoeld in de Algemene wet bestuursrecht. Tevens komt met het later toevoegen van de natuurtoets aan de aanvraag c.q. het besluit, de rechtszekerheid in het gedrang.</p>
		Antwoord	<p>Een natuurtoets is een vereiste dat onderdeel is van de omgevingsvergunning en voor de mijnbouwlocaties, welke de NAM reeds heeft verkregen, en valt dus buiten het kader van het winningsplan. Daarentegen wordt een winningsplan wel beoordeeld op nadelige gevolgen voor natuur en milieu ten gevolge van de bodembeweging als gevolg van gaswinning (Mijnbouwwet artikel 36 punt 1c/d), wat ook voor het winningsplan Westerveld is gebeurd. Desalniettemin heeft de minister besloten om het natuur en milieu aspect duidelijker naar voren te brengen in het instemmingsbesluit, mede op basis van de uitgebreidere toelichting op natuur en milieu die de NAM na de ter inzage periode heeft opgestuurd. De informatie uit de uitgebreidere toelichting heeft niet geleid tot een andere uitkomst van het instemmingsbesluit.</p>

60	9, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Indieners stellen vast dat u met ons constateert dat het winningsplan lastig is te lezen voor niet-ingewijden. De door u voorgestelde reparatie door tijdens de inloopavonden het winningsplan nader toe te lichten is naar onze mening niet voldoende. Hierdoor krijgen niet alle inwoners de gelegenheid het winningsplan te doorgronden.</p> <p>Door het niet begrijpelijk zijn van het winningsplan en het ontwerp-instemmingsbesluit, wordt geen goede invulling gegeven aan het inwonersperspectief en is het hierdoor voor de inwoners niet mogelijk om op een goede manier zienswijzen kenbaar te maken.</p> <p>In het ontwerpbesluit geeft u aan dat u zorgvuldige en publieksvriendelijke communicatie wilt borgen. U geeft aan dat uw ministerie werkt aan een maatschappelijke licentie en een publieksvriendelijke oplegger. Jammer genoeg past u dit nog niet toe en verwijst u slechts naar drie (traditionele) inloopbijeenkomsten voor inwoners. Het winningsplan en ontwerpbesluit voldoen op het aspect van leesbaarheid en daarmee het burgerperspectief niet aan uw toezeggingen.</p> <p>Het ontwerp instemmingsbesluit is juridisch-technisch van aard. Indieners vinden dat het nauwelijks begrip en empathie toont voor de gevoelens van de bewoners en draagt dientengevolge niet bij aan het tot stand brengen van een zo noodzakelijke vertrouwensbasis.</p>
		Antwoord	<p>De minister is zich er van bewust dat in een winningsplan veel technische aspecten van een gasveld worden behandeld, die niet eenvoudig zijn te begrijpen is voor mensen die geen ervaring met mijnbouw hebben. Gedurende het proces van vergunningverlening hecht de minister er aan om op een open en transparante wijze met u te communiceren. Daarbij moet wel gezegd worden dat het ontwerp-instemmingsbesluit een juridisch document betreft.</p> <p>De toegevoegde waarde van uw zienswijze zit met name in de regionale en lokale kennis die u kunt inbrengen ten aanzien van de effecten van de verwachte bodembeweging op de kwaliteiten van het gebied en de veiligheid van omwonenden en de te verwachten effecten op aanwezige bebouwing of infrastructurele werken of de functionaliteit daarvan. Om u te helpen hier een mening over te vormen heeft het ministerie 3 inloopbijeenkomsten georganiseerd. Hierbij waren deskundigen van het ministerie, TNO en het SodM en van de NAM aanwezig om uw vragen te beantwoorden. U geeft aan dat deze inloopbijeenkomsten, die overigens maar matig bezocht zijn, niet voldoende zijn om iedereen van voldoende informatie te voorzien. Aanvullend daarop stond het in de kenningsgeving vermeld, om tijdens de inzage periode, contact op te nemen met het ministerie om een nadere uitleg te vragen.</p> <p>Overigens wijst de minister erop dat er op 7 september 2017 vanuit de koepelorganisatie van Nederlandse gasproducenten (NOGEPa), waar ook de NAM bij is aangesloten, reeds een "Gedragscode gaswinning kleine velden" is uitgebracht waarin hoofdstuk 5 afspraken bevat over goede, open en transparante communicatie en contact met de omgeving.</p>

6p	11, 14, 15, 17, 19, 20, 27, 29, 30, 35, 40, 42, 43, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 73, 76, 78, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>In uw antwoord schrijft u "zolang er binnen het vigerende winningsplan (winnings)ruimte is, zoals in het geval van put Vries-10, is er na een nieuwe boring geen wijziging van het winningsplan nodig". Indieners stellen echter dat put Vries -10 niet in het vigerende winningsplan zit En dat door het in gebruik nemen van put Vries-10 wordt gehandeld in strijd met het vigerende winningsplan en artikel 24, Mbb.</p> <p>Zowel de NAM, als het ministerie van EZ hebben inzake de productieput Vries-10 niet zorgvuldig met inwoners en andere overheden gecommuniceerd en geacteerd.</p> <p>Anders dan aanvankelijk toegezegd is de NAM inmiddels gestart met de gaswinning op basis van een "oude" vergunning. Juridisch mogen zij daartoe gerechtigd zijn, naar letter en geest van de vernieuwde wetgeving terzake acht ik deze handelwijze in strijd met de beginselen van behoorlijk bestuur. Daarom vragen indieners ook stopzetting van de gaswinning nu.</p>
		Antwoord	<p>De besluitvormingsprocedure die heeft geleid tot ingebruikname van de put Vries-10 in december 2016 maakt geen onderdeel uit van de besluitvormingsprocedure inzake het gewijzigde winningsplan Westerveld (alhoewel de put Vries-10 daarin wel wordt genoemd). De beoordeling of ingebruikname van de put Vries-10 op basis van artikel 24 van het Mijnbouwbesluit leidt tot strijd met het vigerende winningsplan is aan Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) als toezichthouder. Op basis van de beschikbare informatie heeft SodM geconstateerd dat de grenzen van het vigerende winningsplan met het in gebruik nemen van de put Vries-10 tot eind 2018 niet zullen worden overschreden.</p> <p>Voorafgaand aan de ingebruikname van de put Vries-10 heeft de NAM een Barmm-melding (melding op grond van het Besluit algemene regels milieu mijnbouw) ingediend en heeft besluitvorming plaatsgevonden over een wijziging van de omgevingsvergunning waarbij relevante milieuaspecten zijn gereguleerd.</p> <p>Verder mag uit de put Vries-10 alleen geproduceerd worden zolang de productie, de bodemdaling en de kans op seismiciteit binnen de goedgekeurde grenzen van het vigerende winningsplan blijven.</p>
6q	11, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Indieners vinden het vanuit het oogpunt van burgerperspectief niet begrijpelijk, dat na ruim 20 jaar geen gas te hebben gewonnen uit het veld Vries-Zuid, deze winning uit een nieuwe put als een bestaande winning onder het vigerende winningsplan wordt beschouwd. Indieners vinden dat u gelet op bovenstaande deze winning moet laten beëindigen.</p>

		Antwoord	<p>Zoals in het winningsplan staat vermeld in de tabel van subparagraaf B5.3 is er tot en met 2014 gas gewonnen uit het gasveld Vries-Zuid op basis van het vigerende winningsplan. Wel is de put Vries-3C 20 jaar geleden uit productie genomen en recentelijk vervangen met de productie uit de put Vries-10. Aangezien het Vries-Zuid gasveld reeds geproduceerd heeft, gaat het hier om bestaande winning en niet om nieuwe gaswinning.</p> <p>Zoals is uitgelegd aan de Tweede Kamer in de beantwoording van Kamervragen, d.d. 27 januari 2017, is put Vries-10 geboord ter vervanging van een andere put, waarvan de productie jaren geleden is beëindigd vanwege een te hoge waterproductie. De NAM heeft Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) gevraagd om aan te geven of productie uit put Vries-10 is toegestaan. SodM heeft geconstateerd dat de grenzen van het vigerende winningsplan met het in gebruik nemen van de put Vries-10 tot eind 2018 naar verwachting niet zullen worden overschreden en dat er op basis van het vigerende winningsplan gestart kan worden met de productie uit deze put. NAM voldoet hiermee dus aan de vereisten van het vigerende winningsplan en mag op basis daarvan een aanvang maken met de productie.</p>
6r	11, 14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	Artikel 24, lid 1, Mbb bepaalt dat een winningsplan onder meer een opgaaf moet bevatten van het aantal boorgaten dat bij de winning wordt gebruikt; een opgaaf van de volgorde en het tijdsbestek van de boorgaten; een opgaaf van de ligging, lengte en diameter van de verbuizing van de boorgaten. Indieners vinden dat de beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het onderhavige winningsplan niet voldoen aan de wettelijke vereisten (art. 24, lid 1, Mbb) en hiermee het plan niet ontvankelijk is, althans daaraan instemming moet worden onthouden.
		Antwoord	De beschrijving van de boorgaten en verbuizingen in het gewijzigde winningsplan Westerveld is summier. Het winningsplan volgt echter wel de op basis van art. 24, lid 1, Mbb gestelde eisen. Zo gaat paragraaf B.4 (in lijn met het gevraagde in art. 24, lid 1, sub e en f, Mbb) in op een overzicht van de boringen in de gasvoorkomens, waarbij ook een schematische voorstelling wordt gegeven van de putverbuizingen incl. de dieptes waarop de diameter van de verbuizing wijzigt.
6s	9, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 55, 56, 57, 58,	Zienswijze	Onzekerheden zijn: de effecten en gevolgen van gaswinning incl. de berekende maximaal te verwachten seismische activiteit, dat de inspecteur-generaal van SodM heeft aangegeven dat er momenteel geen rekenmodel beschikbaar is om seismiciteit betrouwbaar te voorspellen, en dat de NAM voor het gasveld Ameland na 4 jaar onderzoek de na-ijling van bodemdaling door gaswinning nog altijd niet onder fysisch voorspelbare controle heeft. In de besluitvorming is niet transparant uiteengezet hoe genoemde onzekerheden zijn afgewogen. Ook blijft onduidelijk wat

	59, 60, 63, 65, 66, 67, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 94		de betrouwbaarheid van de risicoberekeningen is. Gelet op deze onzekerheden kunt u nu niet tot een afgewogen besluit komen.
		Antwoord	<p>Voorspellingen worden gedaan op basis van fysische wetmatigheden die in het algemeen de werkelijkheid goed benaderen. Het verloop van de bodemdaling wordt op basis van een meetplan gemonitord zodat afwijkend gedrag vroegtijdig kan worden gesignaleerd en zo nodig maatregelen kunnen worden genomen. Naarmate de winning vordert wordt de onzekerheid omtrent de uiteindelijke bodemdaling steeds kleiner.</p> <p>De uitspraak van de Inspecteur Generaal der Mijnen had betrekking op de stuurbaarheid van de seismiteit in het Groningen veld op basis van het huidige model. Dat model beschrijft de in het verleden opgetreden seismiteit, maar kent naar de toekomst een relatief grote onzekerheidsbandbreedte. Daardoor kan op basis van dat model niet snel worden bepaald, wat de effectiviteit is van ingrepen in de productie. De waarnemingen door het KNMI wijzen er intussen op, dat de ingrepen in de productie effectief zijn.</p> <p>Voor de velden, die vallen onder het winningsplan Westerveld geldt dat ze in de eindfase van productie zijn. Sturen op productie van die velden is alleen al daarom niet effectief.</p> <p>Evenals bij bodemdaling geldt, dat een adequaat seismisch monitoring systeem een vereiste is: daar voorziet het winningsplan in.</p>
6t	14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	In het winningsplan en het ontwerpbesluit is sprake van steeds verschillende benamingen van velden en putten. O.a. over de begrenzingen van de gasvelden Vries-Centraal en Vries-Zuid en Zevenhuizen / Zevenhuizen-West is verwarring ontstaan omdat gebruik wordt gemaakt van verschillende benamingen. Ook ontbreekt in het winningsplan informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningshoeveelheden per put. Hierdoor is het voor decentrale overheden en inwoners niet mogelijk op een goede wijze zienswijzen in te dienen.
		Antwoord	<p>Het kritiekpunt van de steeds verschillende benamingen wordt niet herkend, omdat het kaartje in subparagraaf B3 en Bijlage 4 van het winningsplan de namen per gasveld duidelijk aangeeft.</p> <p>Voor het in het winningsplan ontbreken van informatie over de exacte locaties van winningsputten in de gasvelden, geplande locaties van winputten en de winningsvolumes per put verwijs ik naar het antwoord op deelzienswijze 2a en 6m.</p> <p>Voor de technisch-inhoudelijke en strategische beoordeling van het winningsplan wint de minister van EZK adviezen in bij SodM, de Tcbb en de Mijnraad. De bedoeling van het advies van de</p>

			<p>decentrale overheden en de zienswijzen van inwoners is om met name de lokale en regionale gevolgen van de gaswinning in beeld te hebben en mee te nemen in de besluit procedure. De stelling dat door bovenstaande aspecten het voor decentrale overheden en inwoners niet mogelijk zou zijn om op een goede wijze een zienswijze in te dienen, wordt door de minister daarom niet onderschreven.</p>
6u	14, 15, 19, 20, 35, 40, 42, 43, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 66, 76, 78, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92	Zienswijze	<p>Ten aanzien van artikel 1 van het ontwerp-instemmingsbesluit zijn wij van mening dat, gelet op de onvolkomenheden en omissies van het winningsplan en de naar onze mening onvoldoende transparante gemaakte afweging in het ontwerpbesluit over winning en maatschappelijke risico's, er geen instemming verleend kan worden. Wij vinden dat u duidelijk en concreet moet aangeven met welke delen (paragrafen) van het winningsplan u niet instemt.</p>
		Antwoord	<p>Artikel 1 van het ontwerp-instemmingsbesluit stelt dat afgezien van het toepassen van zuur-of hydraulische stimulatie de minister instemt met het winningsplan. Dit gaat specifiek om de laatste zin in subparagraaf B5.2 van het winningsplan, waar de NAM vermeldt dat mechanisch of chemisch stimuleren een optie is. Ter verduidelijking zal de minister het verbod op zuur- en hydraulische stimulatie als een separate beperking in het besluit opnemen. Zodoende is het duidelijker dat artikel 1 de instemming met het winningsplan beschrijft en de overige artikelen voorschriften en beperkingen betreffen, waaraan de NAM moet voldoen om gas te mogen winnen uit het Westerveld systeem. Ook zal artikel 7 uit het ontwerp-instemmingsbesluit worden samengevoegd met artikel 1.</p> <p>De voorschriften en beperkingen in het besluit hoeven niet naar specifieke paragrafen in het winningsplan te verwijzen. De minister neemt in zijn besluit ook lokale aspecten mee, zoals maatschappelijke effecten, welke niet specifiek in het winningsplan benoemd hoeven te worden. Deze lokale afwegingen kunnen wel leiden tot een voorschrift of beperking van het besluit. Volledigheidshalve merkt de minister op dat zuurbehandeling het reinigen van de binnenkant van de buizen tegen aancoeking betreft. Deze behandeling wordt zonder overdruk uitgevoerd en is wel toegestaan.</p>
6v	7, 10, 19, 33	Zienswijze	<p>Indieners vinden dat er onzorgvuldig en niet publieksvriendelijk gehandeld is in de informatievoorziening, het heeft met name geschort aan de begrijpelijkheid, de betekenis en zorgvuldige vertaling naar de burger toe in eenvoudige bewoordingen. De gepubliceerde kennisgeving was onduidelijk; er had persoonlijk bericht per huisnummer kunnen zijn met een eenvoudige uitleg, voor eenieder begrijpelijk, op alle belangrijke punten.</p> <p>De belangen van de bewoners van het gebied boven het gasveld lijken geen grote plaats in te nemen. Ik ben naar de eerste voorlichting van de NAM gegaan in de hoop mijn stem te kunnen</p>

			laten horen, maar de voorlichting was er enkel op gericht om de mensen gerust te stellen met wat cijfers. Wij vinden het moeilijk te accepteren dat de bewoners boven het gas nauwelijks een stem als belanghebbende gegund wordt.
		Antwoord	<p>Om een zo groot mogelijke doelgroep te bereiken, kiest het ministerie ervoor om, naast de Staatscourant, de kennisgeving ook te publiceren in lokale en regionale bladen. De kennisgeving is specifiek bedoeld om u te wijzen op de plekken, waar u meer informatie over het ontwerp-instemmingsbesluit kunt inwinnen. In een winningsplan worden veel technische aspecten van een gasveld behandeld, waarvan ik me bewust ben dat dat niet eenvoudig te begrijpen is voor mensen die geen ervaring met mijnbouw hebben. Gedurende het proces van vergunningverlening hecht de minister er aan om op een open en transparante wijze met u te communiceren. Daarbij moet wel gezegd worden dat het ontwerp-instemmingsbesluit een juridisch document betreft. De minister begrijpt dat een publieksvriendelijke oplegger over de Westerveld gaswinning in begrijpelijk Nederlands de bewoners geholpen had en het ministerie zal dit punt meenemen in toekomstige informatiebijeenkomsten.</p> <p>De NAM is verantwoordelijk voor het informeren en betrekken van de omgeving. In algemene zin onderschrijft de minister dat inzake het winningsplan voor Westerveld de communicatie vanuit zowel de NAM, als de minister naar burgers en decentrale overheden zorgvuldig en publieksvriendelijk moet, zodat burgers gedegen, consistent en transparant worden geïnformeerd over de (gevolgen van de) gaswinning. De inzet van de minister is erop gericht om dit te doen in overleg met de NAM en de betrokken decentrale overheden. De advisering van de decentrale overheden over het winningsplan en de reactie van de minister daarop, kunnen mogelijk ook behulpzaam zijn in de communicatie met de burger. Met de inwerkingtreding van de nieuwe Mijnbouwwet op 1 januari 2017 is het burgerperspectief nadrukkelijker naar voren gekomen en is een nadere toelichting op het winningsplan en het ontwerpbesluit gegeven tijdens de drie informatiebijeenkomsten voor eenieder, maar gericht op de bewoners in de omgeving van de gasvelden tijdens de periode van terinzagelegging van het ontwerpbesluit. Het doel van deze bijeenkomsten is om u van de juiste informatie te voorzien, in discussie te kunnen gaan met de betrokken partijen en u de mogelijkheid te geven een zienswijze in te dienen.</p> <p>Met het wijzigen van de Mijnbouwwet per 1 januari 2017 is getracht de belanghebbenden, omwonenden en decentrale overheden, nadrukkelijk een stem te geven en hun overwegingen mee te nemen in het instemmingsbesluit voor het winningsplan.</p>
6w	7	Zienswijze	Uit het verleden met de gaswinning in Groningen blijkt dat deze problematiek helemaal niet voorzien was en er dus te weinig technische kennis is voor dergelijke projecten en bijkomende

			effecten. Voorgesteld wordt om eerst de problemen in Groningen op te lossen (incl. herstel en schadevergoeding) en dan pas te beslissen over een evt. vervolg van de gaswinning Westerveld.
		Antwoord	<p>Aardgas speelt een essentiële rol in de Nederlandse energievoorziening: het voorziet in ruwweg 40% van onze primaire energiebehoefte. In de gebouwde omgeving wordt stevig ingezet op het geleidelijk uitfaseren van aardgas. Aardgas speelt echter ook bij de andere functionaliteiten (kracht en licht, hoge temperatuur warmte en vervoer) een belangrijke rol in de transitie. Ook in de transitie naar de ambities van het Klimaatakkoord van Parijs zal gas als minst vervuilende fossiele brandstof nog lang een belangrijke rol spelen.</p> <p>In Nederland wordt aardgas gewonnen uit ca 250 kleine velden en het Groningenveld. Het Groningen gasveld is één van de grootste gasvelden op land in de wereld. De gerelateerde kosten en baten zijn ook om die reden van een andere orde dan bij de gasvelden binnen bijvoorbeeld het Westerveld systeem. Productie uit het Westerveld systeem vindt al ruim dertig jaar plaats en bevindt zich in de eindfase van de winning.</p> <p>Zoals de minister eerder heeft aangegeven heeft de minister, mede naar aanleiding van het advies dat de Tcbb op zijn verzoek op 28 februari 2018 heeft uitgebracht, bij brief van 9 oktober 2018, gericht aan de Voorzitter van de Tweede Kamer (vergaderjaar 2018-2019, 32849 nr. 137), de Kamer geïnformeerd over de nadere uitwerking van zijn voornemen om te komen tot een uniforme landelijke en onafhankelijke beoordeling en afhandeling van mogelijke mijnbouwschade. In hoofdlijnen komt deze uitwerking op het volgende neer.</p> <p>De minister is voornemens een onafhankelijke en deskundige commissie (Commissie mijnbouwschade) in het leven te roepen waar gedupeerden met mogelijke mijnbouwschade die niet het gevolg is van de gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag Norg, hun verzoek tot vergoeding daarvan kunnen indienen. Die commissie zal moeten zorgen voor een onafhankelijke beoordeling van meldingen van mijnbouwschades en van verzoeken om vergoeding daarvan. Daarbij zal de minister een objectief en transparant schadeprotocol vaststellen dat de commissie een leidraad geeft bij de procedure voor het vormen van een oordeel over de ingediende schadeclaim, over de aanspraak op vergoeding van de schade en over de omvang van het bedrag van de schadevergoeding dat door de mijnbouwonderneming zou moeten worden uitgekeerd. De minister zal zich ervoor inzetten dat schadeclaims van relatief beperkte omvang ruimhartig zullen worden beoordeeld en snel en efficiënt zullen worden afgehandeld.</p> <p>De minister zal met de mijnbouwondernemingen afspraken maken dat zij aan het oordeel van de Commissie mijnbouwschade committeren en dienovereenkomstig tot betaling zullen overgaan. Dit nog vast te stellen schadeprotocol wordt ook van toepassing op de gaswinning Westerveld.</p>

6x	2, 4, 7, 8, 12, 22, 44	Zienswijze	Wij zijn tegen de gaswinning want we willen geen verzakkingen, aardbevingen en schade aan ons huis of aan andere gebouwen. Voorstel is om vooral eens de gasvelden in omgeving Den Haag te exploiteren.
		Antwoord	De Tcbb is één van de adviseurs van het ministerie, die met name het winningsplan toetst op het risico van schade ten gevolge van bodembeweging door gaswinning uit het Westerveld systeem. De Tcbb geeft aan dat er geen directe schade aan gebouwen, infrastructuur of natuur en milieu wordt verwacht door bodemdaling. Bodemdaling verloopt altijd gelijkmatig en de gelijkmatigheid strekt zich uit over een groot gebied. Verder stelt de Tcbb dat de kans op schade door bodemtrillingen aan buisleidingen klein is en het niet uitgesloten kan worden dat bodemtrillingen gevolgen kan hebben voor schade aan gebouwen. De Tcbb heeft geen bezwaar om onder voorwaarden akkoord te gaan met het winningsplan. De gasvelden van het Westerveld systeem zijn reeds 30 jaar in productie en bevinden zich in de eindfase van de gaswinning. De gas- en olievelden in de omgeving van Den Haag zijn reeds lange tijd in productie of zijn al leeg geproduceerd.
6y	1, 10, 12, 17, 27, 29, 30, 49, 73, 82, 83	Zienswijze	Het gasveld Eleveld heeft al tientallen aardbevingen veroorzaakt, waarvan een aantal ook heeft geleid tot schade aan huizen. Het vooruitzicht om bijv. in Assen-Zuid te belanden in eenzelfde problematiek als in Groningen (incl. waardedaling van huizen), geeft onrust en stress. De in het ontwerpbesluit genoemde risicobeperkende maatregelen vinden indieners onvoldoende; alle Groningse maatregelen moeten ook voor de gaswinning Westerveld van kracht worden. Gezien de niet betrouwbaar gebleken rapporten en onbetrouwbaar gebleken zalvende woorden van de NAM in het verleden aangaande gaswinning in Groningen, lijkt de NAM naar de toekomst toe geen betrouwbare partner in dit gaswinningsproces te zijn. Ik ben van mening, dat gaswinning onder een woonwijk met 13.000 inwoners gelet op de bekende en mogelijke gevolgen eenvoudigweg onverantwoord is. De handelswijze van zowel de NAM als de nationale overheid, inzake de gaswinnings- en aardbevingsproblematiek in Groningen tot nu toe scheidt weinig vertrouwen in een voor mij adequate aanpak als zich problemen voordoen.
		Antwoord	De minister betreurt het zeer dat u onrust en stress ondervindt naar aanleiding van het door u geschetste vooruitzicht. Het Groningen gasveld is één van de grootste gasvelden op land in de wereld. De gerelateerde kosten en baten zijn ook om die reden van een andere orde dan bij de kleine gasvelden zoals die binnen het Westerveldsysteem. Productie uit het Westerveldsysteem vindt al ruim dertig jaar plaats en bevindt zich thans in de eindfase. Vanwege de hoeveelheid aan

			<p>schademeldingen is voor Groningen de specifieke schadeafhandeling bij wet geregeld. Voor de kleine velden wordt de schadeafhandeling via het mijnbouwbedrijf geregeld, omdat de omvang van de mogelijke schade aanzienlijk kleiner is.</p> <p>Op grond van het artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek Boek, is het mijnbouwbedrijf aansprakelijk voor schade die ontstaat door de aanleg of het in werking hebben van een mijnbouwwerk of de gaswinning. Artikel 5 in het ontwerp-instemmingsbesluit verplicht de NAM tot een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn. Voor een nadere toelichting op de procedures omtrent schadeafhandeling wordt verwezen naar het antwoord op zienswijze 4b waar een uitgebreide uitleg over de schadeafhandelingen en de ontwikkelingen daaromtrent is gegeven.</p>
6z	88, 94	Zienswijze	Wij vinden dat het gasveld Zevenhuizen-West als een nieuw klein gasveld moet worden beschouwd, aangezien er voor zover wij weten tot op heden geen gas uit gewonnen is.
		Antwoord	<p>In het vigerende winningsplan Westerveld 2011 is het Zevenhuizen-West gasveld onderdeel van het Zevenhuizen gasveld en is aangegeven dat het reeds is aangeboord. Met de instemming van dat winningsplan is dus ook ingestemd met winning uit het Zevenhuizen-West gasveld. Tevens is het veld reeds aangeboord door de Zevenhuizen-02 boring in 1993 en zijn er kleine hoeveelheden gas geproduceerd tijdens de put-test. Om deze redenen wordt in het onderhavige winningsplan het Zevenhuizen-West gasveld niet als nieuwe winning gezien.</p> <p>Tevens heeft het kabinet in de brief van 30 mei 2018 (Kamerstukken II 2017-18, 33 529, nr. 469) met betrekking tot gaswinning uit de kleine velden en energietransitie de prioriteit gelegd bij een zo snel mogelijke transitie naar duurzame energie. Zolang dat nodig is om tegemoet te komen aan de (afnemende) Nederlandse aardgasvraag, wil het kabinet het aardgas uit de kleine velden winnen, waar en voor zover dit veilig kan.</p>
6aa	19	Zienswijze	Indieners hebben hun woning in 2014 gekocht. Nooit zijn indieners geïnformeerd over het feit dat de woning boven een gasveld stond. Als indieners dat op voorhand hadden geweten, dan was deze woning nooit in beeld gekomen om aan te kopen. Het lijkt niet juist dat kopers niet worden geïnformeerd over zo'n belangrijk feit als gaswinning onder de woning.
		Antwoord	De ligging van gas- en olievelden in Nederland is openbare informatie. Productie uit het Westerveld systeem vindt al ruim dertig jaar plaats en de locatie van deze gasvelden is om dezelfde reden al lange tijd bekend en betreft openbare informatie.
6ab	35, 48	Zienswijze	U als minister wordt gevraagd uw instemming voor deze gaswinning aan NAM te verlenen. U bent

			<p>ook de toezichhoudende instantie. Dit terwijl de gasinkomsten voor een groot deel aan de Staat toekomen. U heeft daarom "dubbele petten" op en kan niet onbevooroordeeld oordelen. Het kabinet is demissionair, de minister van Economische Zaken ook. Is het dan verantwoord dat deze minister nu nog een beslissing gaat nemen over dit beladen onderwerp en daarmee over zijn graf regeert ?</p>
		Antwoord	<p>De minister van Economische Zaken en Klimaat beslist onder andere over het verlenen van instemming met winningsplannen en het verlenen van vergunningen op grond van de Mijnbouwwet. Het SodM (Staatstoezicht op de Mijnen) is de onafhankelijke toezichhoudende instantie, die toeziet op het naleven van de wet- en regelgeving voor mijnbouwprojecten. Vergunningverlening en het houden van toezicht zijn strikt gescheiden. Dat de minister van Economische Zaken en Klimaat een andere persoon is sinds het indienen van uw zienswijze doet er niet aan af dat op grond van de Mijnbouwwet de minister het bevoegde bestuursorgaan is en blijft.</p>
6ac	54	Zienswijze	<p>Voor de volledigheid dient in de eerste alinea van het ontwerpbesluit genoemd te worden: de winningsvergunningengebieden Drenthe II (K.B. 4/11/1968 laatstelijk gewijzigd 17 juli 2007 bij beschikking ET-EM-7075840), Groningen (K.B. 30/5/1963), omdat dat de vergunning is waar de wijzigingsvergunning van 9 september 2016 op aangevraagd wordt door NAM. In het ontwerpbesluit staat dat de gaswinning uit het Westerveld systeem al ruim dertig jaar plaatsvindt. Daarbij zou genoemd moeten worden dat de put VRS-3C al sinds 1994 niet meer in gebruik is. Wij vinden dat in de uiteindelijke tekst van het instemmingsbesluit van de minister de vervanging van VRS-3C put door Vries-10, alsmede de datum van het in productie nemen van Vries-10, dient te worden opgenomen.</p>
		Antwoord	<p>In het instemmingsbesluit wordt verwezen naar de winningsvergunningengebieden in alinea 2. Meer gedetailleerde informatie over de winningsvergunningen is geen vereiste in het instemmingsbesluit. Om de leesbaarheid van het document te bevorderen is ervan afgezien om deze informatie toe te voegen. Winningsplannen en winningsvergunningen zijn overigens twee verschillende aanvragen. Onderliggende aanvraag, wijziging winningplan Westerveld, betreft alleen een wijziging van het vigerende winningsplan en dus geen wijziging van de winningsvergunning Drenthe IIb en Groningen.</p> <p>Inderdaad wordt er al ruim 30 jaar uit het Westerveld systeem gas gewonnen. De tabel in subparagraaf B3 van het winningsplan Westerveld bevat een lijst de hoeveelheid actieve en inactieve productie boringen per gasveld, zoals volgens Mijnbouwbesluit art 24 lid 1e verplicht is.</p>

			De precieze datum van de start of einde productie of hoeveelheid productie uit een enkele put is niet benodigd voor een winningsplan. De startdatum, einddatum en productieprofiel op jaarbasis is wel benodigd voor elk individueel gasveld in een winningsplan.
6ad	54	Zienswijze	Indieners vinden dat als de minister toch zou willen instemmen met het winningsplan, hij het gezamenlijke advies van de decentrale overheden dient over te nemen en het voorzorgsbeginsel dient te hanteren.
		Antwoord	De minister vraagt de decentrale overheden om advies omtrent de verwachte effecten die de gaswinning in hun gebied kunnen hebben. Alle adviezen worden meegenomen in de besluitvorming. Wat betreft de advisering van de decentrale overheden voor Westerveld zijn een aantal adviezen meegenomen als een voorschrift in het besluit. Andere adviezen zijn niet meegenomen omdat ze al in de Mijnbouwwet staan of vanwege een andere reden, die in het instemmingsbesluit is uiteengezet. Op grond van de Mijnbouwwet geldt een zorgplicht bij het verrichten van mijnbouwactiviteiten (artikel 33 Mijnbouwwet), waarbij gewaarborgd wordt dat bij besluiten over het winningsplan de veiligheid voorop staat. De NAM moet op grond van dit artikel alle maatregelen nemen die redelijkerwijs van haar geveerd kunnen worden om te voorkomen dat als gevolg van haar werkzaamheden de veiligheid wordt geschaad. Meer concreet moet de NAM in haar winningsplan een brede risicobeoordeling opnemen waarin zij onderbouwd ingaat op de effecten van de voorgenomen (wijze van) winning en de risico's voor omwonenden en schade aan gebouwen of werken.
6ae	55, 58, 61	Zienswijze	In uw ontwerpbesluit gebruikt u voor het systeem van schadeafhandeling termen als "adequaat", "transparant" en "redelijk", die u helaas niet verder omschrijft. Derhalve is het indiener volstrekt onduidelijk wat uw voorwaarden nu werkelijk inhouden voor de NAM, de Staat en mijzelf.
		Antwoord	Voorschrift 5 bij het instemmingsbesluit is opgenomen naar aanleiding van het gezamenlijk advies van de decentrale overheden. De provincies, de gemeenten en de waterschappen hopen dat met deze transparantie het vertrouwen in de afhandeling van eventuele schade wordt vergroot. Het doel van het voorschrift is niet om een aantal strikte eisen voor te schrijven waaraan het proces dient te voldoen. Zoals hiervoor reeds aan de orde is gekomen, is de NAM op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek aansprakelijk voor schade ten gevolge van de gaswinning. De verzoeken om schadevergoeding kunnen uiteindelijk worden getoetst door de burgerlijke rechter.

6af	55, 72	Zienswijze	Indieners willen graag in het besluit opgenomen zien dat als de NAM zich niet houdt aan dit besluit, het besluit per direct en automatisch opgeschort wordt en dat de NAM dan per direct moet stoppen met zijn werkzaamheden totdat daar wel weer aan voldaan wordt.
		Antwoord	Bij wet is geregeld dat een mijnbouwbedrijf zich dient te houden aan de voorschriften in een besluit. Dit hoeft en zal om die reden niet worden opgenomen in het besluit. De toezichthouder SodM ziet toe op de naleving van de voorschriften in het instemmingsbesluit.
6ag	69	Zienswijze	De NAM gaf in 2015 (bij de proefboring voor de installatie) nog aan dat er niet gewonnen zou worden tot er een nieuw winningsplan lag (zie folder de NAM van najaar 2015). In maart 2016 vertelde u mij hetzelfde (zie beantwoording zienswijze d.d. 22 maart 2016, uw brief DGETM-EO/16034400). Toch is de NAM inmiddels gaan winnen. Ik vind dat u daar handhavend tegen moet optreden en verzoek u dat bij deze.
		Antwoord	<p>De toezichthouder Staatstoezicht op de Mijnen (SodM) ziet toe op de naleving van wet- en regelgeving omtrent de winning van delfstoffen. Handhaving gebeurt om die reden door SodM en niet door het ministerie van Economische Zaken en Klimaat.</p> <p>De door u genoemde verwijzingen hebben navolging gekregen door de Kamerbrief van de minister van Economische Zaken van 22 november 2016:</p> <p><i>"Tijdens het vragenuur van 16 juni 2015 is gesproken over een voorgenomen gaswinning door de NAM in Drenthe (Handelingen II 2014/15, nr. 96, item 3). Tijdens de mondelinge beantwoording is in algemene zin aangegeven dat er bij winning uit kleine velden een winningsplan moet komen en dat omwonenden, gemeenten en provincies hierop zienswijzen kunnen indienen. Dit is ook bevestigd in de beantwoording van aanvullende schriftelijke vragen van het lid Dik-Faber (CU), waarin is aangegeven dat «in alle gevallen waarbij op basis van boringen besloten wordt om gas te gaan winnen, een nieuw of gewijzigd winningsplan ingediend moet worden» (Aanhangsel Handelingen II 2015/16, nr. 57). Ofschoon dit in algemene zin juist is, kan de situatie zich voordoen dat er nog productieruimte beschikbaar is onder het geldende winningsplan. Deze situatie doet zich voor bij de put Vries-10 in Drenthe.</i></p> <p><i>Put Vries-10 is geboord ter vervanging van een andere put, waarvan de productie jaren geleden is beëindigd vanwege een te hoge waterproductie. De NAM wil nu de productie uit put Vries-10 opstarten en heeft SodM gevraagd om aan te geven of productie uit put Vries-10 toegestaan. SodM heeft geconstateerd dat de grenzen van het vigerende winningsplan met het in gebruik nemen van put Vries-10 de komende twee jaar naar verwachting niet zullen worden overschreden</i></p>

			<p><i>en dat er op basis van het vigerende winningsplan gestart kan worden met de productie uit deze put. De NAM voldoet hiermee dus aan de vereisten en mag op basis daarvan een aanvang maken met de productie.</i></p> <p><i>Overigens heeft de NAM wel een wijziging van het winningsplan ingediend. Op basis van dit gewijzigde winningsplan kan na instemming van de minister de productie uit Vries-10 ook na deze twee jaar doorgaan. Bij het indienen van het gewijzigde winningsplan heeft de NAM op mijn verzoek rekening gehouden met ondertussen gewijzigde Mijnbouwwet en de daarin opgenomen aangescherpte eisen voor winningsplannen. Dit betekent onder meer dat de minister omwonenden en gemeenten, provincies en waterschappen de gelegenheid heeft gegeven om op het gewijzigde winningsplan te reageren. In dit winningsplan is ook een seismische risicoanalyse opgenomen. Deze seismische risicoanalyse geeft geen aanleiding om de voorgenomen productie uit Vries-10 niet op te starten. Ook de verwachte bodemdaling (< 2 cm) blijft met de productie uit de put Vries-10 binnen het nu geldende winningsplan.</i></p> <p><i>SodM zal erop toezien dat de productie uit de put Vries-10 en de effecten daarvan op de bodembeweging binnen hetgeen vastgelegd is in het vigerende winningsplan blijven.</i></p>
6ah	70	Zienswijze	<p>In het ontwerpbesluit wordt gezegd dat de NAM de mogelijkheid bestudeert om de productie van een aantal velden, waaronder Assen-Zuid, te vergroten. Is het binnen dit winningsplan mogelijk dat de NAM het gasveld Assen-Zuid alsnog gaat ontwikkelen? Wat is de reden dat dit veld nu niet en andere velden nu wel ontwikkeld worden?</p>
		Antwoord	<p>De NAM heeft inderdaad toestemming om binnen het voorliggende winningsplan Westerveld het Assen-Zuid gasveld te ontwikkelen. Het Assen-Zuid gasveld is in het verleden aangeboord vanaf de Witten locatie. Na het boren is geconcludeerd dat de put waarschijnlijk te weinig gas zou produceren om economisch rendabel te zijn. Omdat er verdere kosten nodig waren om de put aan te sluiten, is op dat moment besloten de ontwikkeling te staken.</p> <p>De NAM wil nog kijken of productie vanuit deze bestaande put tóch mogelijk is. Daarom is het alsnog ontwikkelen van het kleine gasvolume in het Assen-Zuid veld toegevoegd als "High Case" in het winningsplan.</p>
6ai	73	Zienswijze	<p>Voor een begin van een herstel van vertrouwen is het naar oordeel van indiener in ieder geval noodzakelijk, dat u ervoor zorg draagt dat de schade-beoordeling en -afhandeling echt onafhankelijk zijn, dus ook volledig los van het Ministerie EZK, snel (binnen een jaar) en</p>

			<p>ruimhartig plaatsvinden, waarbij de Staat zich niet alleen garant stelt voor de kosten, maar de vergoeding ook voorschiet en daarna zelf verhaalt op de veroorzaker.</p>
		Antwoord	<p>In artikel 5 van het instemmingsbesluit is reeds opgenomen dat de NAM voor een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn zorgt en dat de NAM de betreffende informatie binnen drie maanden na het onherroepelijk worden van dit besluit openbaar maakt.</p> <p>Aangezien de NAM aansprakelijk is voor eventuele schade door de gaswinning, worden schademeldingen ook door de NAM afgehandeld. Op grond van artikel 6:177 van het Burgerlijk Wetboek, is het mijnbouwbedrijf aansprakelijk voor schade die ontstaat door de aanleg of het in werking hebben van een mijnbouwwerk of de gaswinning. Artikel 5 in het ontwerp-instemmingsbesluit verplicht de NAM tot een transparant proces van schademelding, adequaat onderzoek naar en afhandeling van schadeverzoeken binnen een redelijke termijn.</p> <p>De minister heeft bij brief van 9 oktober 2018, gericht aan de Voorzitter van de Tweede Kamer (vergaderjaar 2018-2019, 32849 nr. 137), de Kamer geïnformeerd over de nadere uitwerking van zijn voornemen om te komen tot een uniforme landelijke en onafhankelijke beoordeling en afhandeling van mogelijke mijnbouwschade.</p> <p>In hoofdlijnen komt deze uitwerking op het volgende neer.</p> <p>De minister is voornemens een onafhankelijke en deskundige commissie (Commissie mijnbouwschade) in het leven te roepen waar gedupeerden met mogelijke mijnbouwschade die niet het gevolg is van de gaswinning uit het Groningenveld of de gasopslag Norg, hun verzoek tot vergoeding daarvan kunnen indienen. Die commissie zal moeten zorgen voor een onafhankelijke beoordeling van meldingen van mijnbouwschades en van verzoeken om vergoeding daarvan. Daarbij zal de minister een objectief en transparant schadeprotocol vaststellen dat de commissie een leidraad geeft bij de procedure voor het vormen van een oordeel over de ingediende schadeclaim, over de aanspraak op vergoeding van de schade en over de omvang van het bedrag van de schadevergoeding dat door de mijnbouwonderneming zou moeten worden uitgekeerd. De minister zal zich ervoor inzetten dat schadeclaims van relatief beperkte omvang ruimhartig zullen worden beoordeeld en snel en efficiënt zullen worden afgehandeld.</p> <p>De minister zal met de mijnbouwondernemingen afspraken maken dat zij aan het oordeel van de Commissie mijnbouwschade committeren en dienovereenkomstig tot betaling zullen overgaan. Dit nog vast te stellen schadeprotocol wordt ook van toepassing op de gaswinning Westerveld.</p>
6aj	73	Zienswijze	<p>Voor een duurzaam herstel van vertrouwen is het waarschijnlijk onontkoombaar dat de huidige Mijnbouwwet en -regelgeving in zijn geheel in overeenstemming wordt gebracht met de huidige</p>

			inzichten over de relatie burger-overheid, veiligheid, milieu, rechtszekerheid, rechtsgelijkheid en rechtvaardigheid.
		Antwoord	<p>Met het per 1 januari 2017 in werking treden van de gewijzigde Mijnbouwwet is onder meer het toetsingskader van en de procedure om te komen tot een winningsplan gewijzigd. Met name het burgerperspectief, veiligheid, en natuur en milieu zijn aspecten die nadrukkelijk naar voren komen in het toetsen van een winningsplan.</p> <p>De wijziging van de Mijnbouwwet is allereerst het resultaat van de implementatie van de aanbevelingen van de Onderzoeksraad voor Veiligheid (hierna: OVV) in zijn rapport over de aardbevingsrisico's in Groningen (Kamerstukken II 2014/15, 33 529, nr. 123) van 18 februari 2015. In de kabinetsreactie van 2 april 2015 (Kamerstukken II 2014/2015, 33 529, nr. 143) is aangegeven dat het kabinet alle aanbevelingen uit dit OVV-rapport zal overnemen.</p> <p>Met het recentelijk wijzigen van de Mijnbouwwet is, naar de minister hoopt, de eerste stap gezet in een duurzaam herstel van het vertrouwen naar de omwonenden.</p>
6ak	80	Zienswijze	Wij zijn principieel tegen het bestuursrechtelijk afdwingbaar opleggen van categorie II maatregelen voor velden die op basis van de SRA zijn ingedeeld in categorie I. Tot welke maatregelen de NAM vrijwillig bereid is, staat daar verder los van.
		Antwoord	<p>SodM en TNO hebben de berekeningen in het winningsplan Westerveld van de NAM geverifieerd en komen tot dezelfde conclusie als de NAM dat de gasvelden van het Westerveld systeem in seismische risicocategorie I (laagste categorie) kunnen worden ingedeeld. Op basis van het advies van SodM, de Tcbb en de Mijnraad zijn artikelen 3 en 4 opgenomen in het instemmingsbesluit, die extra versnellingmeters en een risicobeheersysteem voorschrijven. Volgens de leidraad SRA zijn deze maatregelen alleen noodzakelijk voor seismische risicocategorie II gasvelden, maar de minister wijkt hier in het geval van het winningsplan Westerveld vanaf, op basis van de adviezen van SodM, de Tcbb en de Mijnraad, omdat de velden Vries-Zuid en Eleveld gedurende de productie regelmatig (ca. 46 keer) hebben gebeefd en lichte schade veroorzaakt hebben.</p>
		Conclusie	<p>Een natuur en milieu paragraaf is toegevoegd aan het instemmingsbesluit. Artikel 7 is samengevoegd met artikel 1 in het instemmingsbesluit.</p>